

1975/76:120

Nr 120

Torsdagen den
6 maj 1976

Torsdagen den 6 maj

Kl. 19.30

*Transportstöd för
Norrland, m. m.*

Förhandlingarna leddes till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1 Transportstöd för Norrland, m. m.

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1975/76:17 med anledning av propositionen 1975/76:100 såvitt avser anslaget till Transportstöd för Norrland m. m. jämte motioner.

I propositionen 1975/76:100 bilaga 8 (kommunikationsdepartementet) hade regeringen under punkten E 14 (s. 179–180) föreslagit riksdagen att till Transportstöd för Norrland m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 115 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna 1975/76:233 av herr Börjesson i Falköping (c) och herr förste vice talmannen Bengtson (c),

1975/76:447 av herr Lövenborg (vpk) och fru Marklund (vpk),

1975/76:449 av herr Westberg i Ljusdal (fp),

1975/76:499 av herr Nilsson i Agnäs (m),

1975/76:502 av herr Sellgren m. fl. (fp), vari hemställts

1. att riksdagen gav regeringen till känna att den nuvarande viktgränsen för enskild stödberättigad sändning skulle avskaffas,

2. att riksdagen hos regeringen begärde utredning och förslag till utvidgning av transportstödet i enlighet med vad som föreslagits i motionen innebärande

- a. att selektiv varuslagsavgränsning infördes,
- b. att inomregionalt transportstöd infördes,
- c. att transportstöd skulle utgå för sjötransport och kombinerad land- och sjötransport,
- d. att riksdagen hos regeringen begärde ökade insatser för upplysning rörande möjligheterna att erhålla transportstöd,

1975/76:813 av herr Winberg m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna

Torsdagen den
6 maj 1976

*Transportstöd för
Norrland, m. m.*

1. att transportstöd borde kunna utgå även vid landsvägstransporter som skedde med s. k. firmabilar,
2. att transportstöd borde kunna utgå med en rabattsats av 10 % där transportsträckan översteg 200 km men inte 250 km,
3. att fraktsändningar med en vikt över 200 kg taxerad vikt borde vara stödberättigade,
4. att transportstödet även borde omfatta frakter som skedde med fartyg,

1975/76:1553 av herr Håkansson i Rönneberga (c) och fru Oskarsson (c).

1975/76:1593 av herr Nordgren m. fl. (m),

1975/76:1597 av herr Olsson i Järvsö m. fl. (c),

1975/76:1599 av herr Olsson i Sundsvall (c) och

1975/76:2022 av herr Bohman m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 9) hemställt att riksdagen uttalade att transportstödet för det allmänna stödområdet även skulle omfatta sjötransporter.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen till Transportstöd för Norrland m. m. för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 115 000 000 kr.,
2. att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:447, 1975/76:449 och 1975/76:502, yrkandet 2 b,
3. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:502, yrkandet 2 a,
4. att riksdagen skulle
 - a. avslå motionen 1975/76:813, yrkandet 3,
 - b. avslå motionerna 1975/76:502, yrkandet 1, och 1975/76:1597, yrkandet 1,
5. att riksdagen skulle
 - a. avslå motionen 1975/76:813, yrkandet 2,
 - b. avslå motionen 1975/76:1597, yrkandena 2 och 3,
6. att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:502, yrkandet 2 c, 1975/76:813, yrkandet 4, och 1975/76:2022, yrkandet 9,
7. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:813, yrkandet 1,
8. att motionen 1975/76:502, yrkandet 2 d, ej föranledde någon särskild åtgärd från riksdagens sida,
9. att motionerna 1975/76:233, 1975/76:499 och 1975/76:1599 ej föranledde någon särskild åtgärd från riksdagens sida,
10. att motionerna 1975/76:1553 och 1975/76:1593 ej föranledde någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

Reservationer hade avgivits

beträffande transportstöd för sjötransporter

1. av herrar Sven Gustafson i Göteborg (fp), Persson i Heden (c), Håkansson i Rönneberga (c), Stjernström (c), Sellgren (fp) och Johansson i Hållsta (c) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:502, yrkandet 2 c, 1975/76:813, yrkandet 4, och 1975/76:2022, yrkandet 9, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört beträffande transportstöd för sjötransporter m. m.,

2. av herrar Lothigius (m) och Clarkson (m) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:502, yrkandet 2 c, och med bifall till motionerna 1975/76:813, yrkandet 4, samt 1975/76:2022, yrkandet 9, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört beträffande transportstöd för sjötransporter, m. m.,

3. beträffande stöd för transporter med firmabilar av herrar Lothigius (m) och Clarkson (m) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:813, yrkandet 1, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört rörande stöd för transporter med firmabilar.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herr Magnusson i Kristinehamn (vpk).

Herr CLARKSON (m):

Herr talman! I trafikutskottets betänkande nr 17 som avser regeringens proposition om anslag för transportstöd till Norrland har moderata samlingspartiet två reservationer.

Den ena reservationen, nr 2 i betänkandet, avser det faktum att transportstöd icke utgår för sjötransporter, och vi hävdar bestämt att detta utgör en diskriminering av sjötransportnäringen. En sådan diskriminering kan inte få fortsätta. Det är ingen tvekan om att avsevärda fördelar skulle vinnas om även sjötransporter kom i åtnjutande av transportstödet. Det är uppenbart att en rationell transportavvägning inte kan fullgöras med mindre än att även transporter till sjöss omfattas av detta transportstöd, och jag hänvisar också till det faktum att man skulle vinna avsevärda miljötekniska effekter om transporter i större utsträckning än som f. n. sker kunde förläggas till sjöss. Vi har under de senaste dagarna kunnat konstatera att samma förhållande i fråga om transportstödet gäller för Vänerområdet, och även där borde negativa effekter kunna undanröjas.

Den andra reservationen av moderata samlingspartiet, nr 3, avser stöd för transporter med firmabilar. F. n. kan inte transporter som utföres med företagens egna bilar komma i åtnjutande av detta transportstöd. Denna transportform diskrimineras på ett sätt som vi inte finner till-

Torsdagen den
6 maj 1976

*Transportstöd för
Norrland, m. m.*

talande, och vi begär således att man skall låta transporter med företagens egna bilar komma i åtnjutande av transportstödet. Det finns bara en möjlig förklaring till att transporter av detta slag inte får stöd, nämligen att man misstror de förhållanden under vilka företagen skulle använda dem, och vi finner denna inställning felaktig.

Jag yrkar således, herr talman, bifall till reservationerna nr 2 och 3 till trafikutskottets betänkande nr 17. Beträffande reservationen nr 2 vill jag ha sagt att om denna till äventyrs inte skulle vinna kammarens bifall, kommer vi i moderata samlingspartiet att i andra hand stödja reservationen 1, avgiven av center- och folkpartiet.

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! En av de grundläggande principerna för transportstödet är att det inte på något väsentligt sätt får rubba konkurrensförhållandena på transportmarknaden mellan de olika transportgrenarna och transportföretagen inom dessa. Den principen slog departementschefen fast redan i den första propositionen om transportstödet.

Transportstödet tillkom för att minska skillnaderna i fraktkostnads-hänseende mellan landets olika delar. Den nuvarande konstruktionen med fraktstöd till transporter såväl från som till stödområdet har också verksamt bidragit till en utjämning. Men det finns ännu åtskilligt att göra innan transportstödet riktigt fyller den regionalpolitiska uppgift det är avsett att fylla. Transportstödet har visserligen givit positiva effekter för transporterna på landsidan, men en snedvridning har i stället ägt rum – eller håller på att äga rum – för sjöfarten. Vi är alla medvetna om sjöfartens betydelse för ett land som vårt med långt kustland och flera inre vattenvägar. Dessutom är sjöfarten ett energisnålt och miljövänligt transportmedel. Därför får stimulanser till landtransport inte leda till att man slår sönder den infrastruktur vi har inom transportsektorn som helhet.

Hittills har riksdagen sagt nej till en undersökning huruvida nuvarande bestämmelser förändrat konkurrensförhållandena mellan land- och sjötransport. Situationen för Vänersjöfarten kommer att utredas. Där inverkar även andra faktorer. Förra året skulle en reservation i frågan ha vunnit bifall, om inte en rad olyckliga omständigheter vid voteringen lett till avslag.

Under tiden har ytterligare bestyrkts att frågan måste tas under allvarligt övervägande. Det anses numera att inte obetydliga kvantiteter stödberättigade produkter, som traditionellt gått sjövägen, växlats över till landtransport. I vissa fall innebär de pågående förändringarna i transportmönstret att gods landtransporteras för utskeppning över annan svensk hamn än den hittills gängse hamnen. Härigenom äventyras verksamheten i flera viktiga hamnar utmed ostkusten, i Vänerområdet och Mälardområdet.

Dessa förhållanden bestyrks numera av såväl rederinäring och hamnintressenter som varuägare. Även hamnarbetarna har noterat minskning-

en. Så sent som för någon månad sedan skrev Svenska hamnarbetarförbundet till kommunikationsministern och uttryckte sin oro över utvecklingen.

Från varuägarnas sida säger man att det är otvetydigt att kombinationen fraktrabatter inom- och utomlands på järnväg och transportstöd klart försämrat konkurrensläget för sjöfarten. En transportchef för ett stort skogsföretag i nordligaste delen av landet har för mig berättat att det endast är en tidsfråga när han tvingas föra över 100 000 årston till järnväg. Det är gods som nu befordras på fartyg.

I det här fallet spelar just kombinationen fraktrabatter och transportstöd in. Vi har haft en kraftig kostnadsutveckling de senaste åren. Sedan transportstödet infördes 1971 har SJ:s frakter stigit med 38 % fram till 1974. Efter ytterligare höjningar fram till i år är den sammanlagda fraktuppräknningen i dag 68 %. Eftersom transportstöd självfallet utgår på den inflatoriska delen av den gamla basfrakten, är det uppenbart att sjöfarten till sist hamnar i ett hopplöst konkurrensläge.

Vi har ett annat område som berör kombinationen av land- och sjötransport. Låt mig ta ett konkret exempel. Rönnskärsverkens svavelsyreproduktion distribueras till en betydande omfattning via terminaler i Härnösand och Norrköping. Transporten Rönnskärsverken-terminal sker sjöledes. Den resterande sträckan till kund sker med landtransport. Hade hela transportservicen skett på land, skulle transportstöd ha utgått. Företaget har hos fraktbidragsnämnden anhållit att transportstöd skulle utgå för landtransportkostnaderna terminal-kund men har fått avslag. Ett sådant undantag faller heller inte inom nämndens befogenheter.

Det måste vara en angelägen fråga för riksdagen att så långt möjligt stimulera den inrikes sjöfarten. Inte minst i fråga om transport av farligt gods. I min motion, nr 502, har jag också föreslagit att regeringen får i uppdrag att pröva transportstöd till kombinerade land- och sjötransporter.

I reservation nr 1 föreslås att de här frågorna blir föremål för en undersökning, som – om den bekräftar att transportstödet förorsakat överströmning från sjöfart – bör leda till att det utvidgas till att omfatta även sjötransporter och kombinerade land- och sjötransporter.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till reservationen 1.

Utskottet har i övrigt behandlat min motion nr 502 ganska knapphändig i vissa avseenden. Där finns en rad förslag som är berättigade och som sannerligen hör nuet och framtiden till.

I första hand måste den nuvarande nedre viktgränsen avskaffas. Skälen till en sådan viktgräns har numera bortfallit. Rutinerna kan säkerligen förenklas ytterligare, så att den befarade anhopningen av ansökningsärenden inte behöver utgöra något hinder. Däremot är viktgränsen ett verkligt hinder för mindre och medelstora företag att komma i åtnjutande av transportstödet. Och vilka är i behov av stimulanser om inte just de mindre och medelstora företagen?

Län som Jämtland har visat en kraftig ökning av transportstödet i förhållande till år 1971. Med hänsyn till företagsstrukturen i länet är

det mycket sannolikt att minskningen av lägsta sändningsvikt från 500 kg till 250 kg är ett av incitamenten till den utvecklingen.

Företag som levererar skrymmande gods diskrimineras av nuvarande bestämmelser. En sändning som på grund av sin volym taxeras efter 250 kg får inget bidrag, medan en sändning med 250 kg verklig bruttovikt är bidragsberättigad. Så får det inte vara.

Varuslagsavgränsningen – för att ta ett annat område – är f. n. alldeles för stel. Jag har i min motion gett några exempel, bl. a. användningen av cement i viss produktion. Jag vill ge ytterligare ett sådant exempel. Det finns ett företag i Norrland som specialiserat sig på att totalrenovera arbetsmaskiner av olika slag, från vägmaskiner till gruvmaskiner. Verksamheten kan nära nog betecknas som nyproduktion eller sammansättningstillverkning. Den är mycket fraktkostnadskrävande. De nerslitna maskinerna, reservdelar och de leveransfärdiga maskinerna anskaffas respektive levereras till områden utanför stödområdet. Företaget har en omfattande export av maskiner, och en stor del importerats. Med nuvarande bestämmelser utgår inte fraktstöd. I sak är det här företaget lika berättigat till fraktstöd som varje annan förädlingsindustri inom stödområdet. Detta visar att det är bestämmelserna som skall anpassas till behovet och inte tvärtom.

Jag skall inte orda mycket om inomregionalt transportstöd, som föreslås i motionen. Till det blir det anledning att återkomma när arbetsgruppen kring Stålverk 80 lämnat sina förslag. Men en sak är klar: Ett sådant stöd behövs inte bara i anslutning till verksamheten kring Stålverk 80, som för övrigt ligger ännu ett stycke in i framtiden. Innan det tillämpas där, kan det på försök införas inom andra delar av Norrland.

Slutligen, herr talman, vill jag stryka under vad utskottet anfört angående mitt förslag om ökade insatser för upplysning rörande möjligheterna att erhålla transportstöd. När jag varit ute i landet och fått kontakt med i synnerhet mindre och medelstora företag, har jag frapperats av att så många ännu inte känner till möjligheterna till fraktreduktion genom transportstödet. Åkeriföretag bekräftar iakttagelsen. Det är inte osannolikt att nedre viktgränsen för enskild sändning har gett en allmän uppfattning att transportstödet endast är till för de större transportköparna. Är det på det viset, är det än angelägnare att skärpa informationen och ta bort kravet på nedre viktgräns för enskild sändning.

Herr STJERNSTRÖM (c):

Herr talman! Från centerpartiets sida har vi ställt oss bakom reservationen 1. Skälet till det är att vi anser det mycket angeläget att samhället skapar goda förutsättningar för ett fungerande transportnät i norra Sverige för att på det sättet ge bättre möjligheter till en regional balans.

Transportstödet utgår ju inte till sjötransporter, och det påstås – i motioner här men även från människor som har direkt beröring med sjöfarten – att transportstödet nu snedvrider konkurrensförhållandena på det sättet att man överför transporter från sjö till land. Det missgynnar i första

hand Norrlandshamnarna och leder då också till att man försvagar de goda förutsättningarna för en utveckling av norra Sverige i det avseendet.

Om detta är riktigt bör man se över transportstödet. Men för att man skall få reda på om det är riktigt är det angeläget att man utreder frågan, och det är det vi föreslår i reservationen 1, till vilken jag yrkar bifall.

Sedan har herr Sellgren anfört en del andra synpunkter på behovet av att förändra transportstödet, och i vissa delar finns det anledning för mig att ställa mig bakom dessa synpunkter. Men eftersom utskottet är enigt finns det ingen anledning till polemik härvidlag.

Herr ÖSTRAND (s):

Herr talman! Varje år när vi diskuterat transportstödet här i kammaren har jag upplevt herr Sellgrens inlägg så, att han varit väldigt missnöjd med utskottets betänkande, och samma upplevelse hade jag i dag. Nu är utskottsbetänkandet ändå enhälligt utom när det gäller sjötransporterna och firmabilarna.

Jag skall inte vid detta tillfälle gå in på någon närmare redogörelse för transportstödet konstruktion, utan jag vill bara slå fast att det transportstöd vi har i dag fungerar bra, och inom näringslivet tycks man i stort sett vara nöjd. Med denna utgångspunkt menar jag att vi skall vara försiktiga när det gäller att ändra systemet. Alltför stora ingrepp kan nämligen leda till att hela systemet bryts ned. Och med hänsyn till de begränsade resurser samhället har att tillgå och de betydande belopp som satsas på transportstödet – för kommande år föreslås 115 miljoner – måste vi naturligtvis noggrant väga insatta resurser mot den erhållna nyttan.

Herr talman! Det här var några mer allmänna reflexioner. Därefter skall jag övergå till att kommentera de reservationer som är fogade till betänkandet.

Årligen framställs det krav på att transportstödet skall utgå till sjöfarten, och för att ge ytterligare tyngd åt sina krav i det avseendet hävdar man att det på olika håll anses att inte obetydliga kvantiteter växlats över från sjötransport till landtransport till följd av transportstödet konstruktion.

Låt mig då först konstatera att vi på vår sida är väl medvetna om att den svenska kustsjöfarten har vissa problem, ett förhållande som emellertid kunde påvisas långt innan transportstödet infördes. Orsakerna till att kustsjöfarten har svårigheter måste sökas i andra förhållanden, bl. a. en i många fall mycket hård konkurrens från utländska fartyg. Jag vill i det sammanhanget också erinra om att transportpolitiska utredningen konkret utreder sjöfartens speciella problem. Det är i den utredningen denna fråga hör hemma.

Vad transportstödet eventuellt konkurrensförskjutande effekt angår vill jag erinra om att de varor som transporteras sjöledes i mycket hög grad faller utanför det varuområde som det av regionalpolitiska skäl är angeläget att stödja. Detta gäller t. ex. pappersmassa, malm och mine-

ralvaror av olika slag samt plje produkter och andra bränslen. Enbart genom varuslagsavgränsningen har vi således skapat vissa garantier för en oförändrad konkurrenssituation. Ett transportstöd som gäller även sjöfarten skulle följaktligen innebära att endast en mindre del av sjöfartens godsvolym påverkades. Jag vill också erinra om att syftet med transportstödet inte är att subventionera vare sig järnvägarna eller lastbilarna, utan det är näringslivet som skall dra nytta av stödet, till gagn för sysselsättningen.

Man torde också rent allmänt kunna konstatera att sjöfarten trots transportstödet genom sina låga undervägs kostnader har god konkurrenskraft när det gäller transporter från norra delarna av Sverige till destinationer på kontinenten. Givetvis påverkas konkurrenskraften av exempelvis vilka fartygsstorlekar som används, avsändares resp. mottagares läge i förhållande till hamn och järnväg samt vilka sändningsstorlekar det rör sig om. Och kostnadsreduktionen vid landtransport genom fraktstödet är också av så pass blygsam omfattning i förhållande till landtransporternas totala undervägs kostnader att sjöfartens undervägs kostnader fortfarande är jämförelsevis mycket låga.

När det gäller att hålla sjöfrakterna nere får givetvis det faktum att staten står för samtliga isbrytningskostnader stor betydelse. Här gäller att för budgetåret 1976/77 drygt 80 milj. kr. skall anslås för isbrytning. Isbrytarkapaciteten kommer också att förstärkas väsentligt genom anskaffande av ytterligare isbrytare.

I de fall gods flyttar över från sjötransport till landtransport torde detta ha helt andra orsaker än transportstödet. Så kan t. ex. en förändrad produktionsinriktning och industrilokalisering ha påverkat transportmedelsvalet. En ökad förädlingsgrad inom industriproduktionen ställer krav på snabba transporter, begränsade sändningsstorlekar och minskad lagerhållning, krav som rent allmänt talar emot sjötransporter. Inom varje transportgren förekommer en ständig produktutveckling för att möta kundernas föränderliga krav, vilket helt naturligt leder till att marknadsandelarna för olika transportmedel ständigt påverkas. Priset på själva transporten har i sammanhanget en underordnad betydelse när det gäller val av transportmedel. Det är också självklart att viss överflyttning av gods alltid sker. Så har vi t. ex. under senare år kunnat konstatera att lastbilarna i allt högre grad ombesörjer långväga transporter, på bekostnad av bl. a. järnvägen. Och det kan vi ju knappast skylla transportstödet för.

Jag konstaterar sålunda att det inte finns några sakliga motiv för att låta sjötransporter omfattas av transportstödet. Utskottet avstyrker med denna motivering yrkandena att transportstödet också skall omfatta transporter med fartyg samt även yrkandena om utredning rörande eventuell utvidgning av transportstödet att även omfatta sjöfarten.

Trots att utskottet tidigare med stor majoritet avvisat förslaget om stöd även för transport med firmabilar framhårdar moderaterna i sina krav på detta. Några nya argument har herr Clarkson inte framfört. Därför skall jag helt kort upprepa de invändningar som utskotts majoriteten ti-

digare framfört.

Enligt vårt sätt att se blir det närmast omöjligt att klara kontrollen för att stävja missbruk. Det här problemet har av företagen i stor utsträckning lösts genom att de etablerat åkerier och därigenom kommit i åtnjutande av transportstöd. I vissa speciella fall har det också gjorts undantag från regeln att transporter med firmabilar inte är stödberättigade.

Herr talman! Att transportstödet varit ett verksamt medel i de regionalpolitiska strävandena är vi nog alla överens om. Stödet har också successivt utvidgats och som vi hoppas funnit en form som väl motsvarar dess syfte och de krav vi har rätt att ställa från såväl regionalpolitiska som transportpolitiska utgångspunkter. En successiv anpassning måste givetvis ske, men då mot bakgrund av väl motiverade krav. Krav på ständiga förändringar som inte är förenliga med stödets grundläggande syfte måste däremot avvisas.

Borgerliga motioner har tyvärr inte kännetecknats av respekt för grundläggande principer och ekonomiska realiteter. En stark önskan att förändra stödet och därigenom kanske vinna publikfriande poäng har väglett motionärerna i deras iver. Från vårt håll känner vi ett särskilt ansvar för att ta vara på transportstödet så att det fyller sin avsedda regionalpolitiska funktion. Genom att ständigt söka bryta det förhållandevis enkla och automatiskt verkande mönster som transportstödet arbetar med, genom att använda detta för att försöka lösa specifika bransch-, selsättnings- och ortspå problem, för vilka det finns andra och naturligare regionalpolitiska instrument, kan man så småningom gå miste om det stora värde som transportstödet i realiteten har.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr CLARKSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Vi är alla överens om att transportstödet i Norrland måste finnas. Men det är också en självklar förutsättning att det är konkurrensneutralt. Det är detta som vi med kraft hävdar att stödet i själva verket inte är. Det är faktiskt i dag så att en mängd transporter på grund av transportstödet tvingas att på olika sätt gå till lands när de lika väl med avsevärda fördelar skulle ha kunnat gå till sjöss.

Även om kustsjöfartens problem inte är direkt dominerade av frågan om hur transportstödet för Norrland skall utgå, är detta likväl en så utsatt bransch att varje nackdel sådan som den transportstödet utgör är en svår belastning för kustsjöfarten.

Herr Östrand säger att vi hjälper till med isbryartjänst för sjöfarten. Det är inte någon större tjänst vi där gör sjöfarten än den vi gör vägväsendet när vi röjer vägarna vintertid.

Jag vidhåller att ett konkurrensneutralt transportstöd är en självklar förutsättning, och det har vi inte i dag. Jag hoppas att kammaren i kväll skall fatta ett beslut om att vi åtminstone får frågan utredd.

Torsdagen den
6 maj 1976

*Transportstöd för
Norrland, m. m.*

När det gäller firmabilarna beskyller herr Östrand oss för att inte komma med några nya argument. Det gör han inte själv heller. Men i och med att villkoret för att bilda aktiebolag blivit 50 000 kr. aktiekapital har man i så avsevärd omfattning försämrat företagens möjligheter att lösa dessa problem att man inte längre kan säga att detta är den enklaste vägen. Jag hävdar därför att det misstroende som man från socialdemokratisk sida hyser mot företagens vilja och förmåga att här uppträda korrekt inte är väl underbyggt.

Jag slutar med att ännu en gång hävda nödvändigheten av att vi när det gäller transportstöd i alla former måste se till att det är konkurrensneutralt och inte får vara konkurrensnedvridande, vilket vi anser att transportstödet för Norrland är.

Herr SELLGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Östrand beskyller borgerliga motionärer för att inte ha respekt för ekonomiska principer och säger att vi motionerar bara för att skaffa oss publikfriande poäng. Hade transportstödet varit utformat som det är i dag om inte borgerliga motioner hade krävt en annan utformning än den som var från början? Förklarade inte herr Östrand i den motsvarande debatten i fjol att transportstödet utformning nu har blivit bra? De borgerligas innovationsvilja på denna punkt har varit framgångsrik och nyttig för det svenska näringslivet och därmed för landet i dess helhet.

Herr Östrand avvisar kraven på transportstöd för sjöfarten och säger att det är helt andra kriterier som ligger till grund för överflyttningen från sjötransport till landtransport. Förklara då, herr Östrand, orsakerna till dessa överflyttningar! Förklara exempelvis den ovanligt stora exportökningen med järnväg de senaste åren! Större delen av SJ:s godstransportökning ligger just på exporten. Har inte transportstödet där varit en stimulerande faktor?

Herr Östrand har tydligen inte läst reservationen i riktigt. Jag skall därför korrigera honom i ett avseende. Herr Östrand avvisar kravet på undersökning av ett stöd till sjöfarten. Därmed missar herr Östrand en viktig punkt. Reservationen kräver en undersökning av om transportstödet har medfört en sådan snedvridning av konkurrensförhållandena att detta varit avgörande för överflyttning från sjötransport till landtransport. Det är det primära. Vi har sett tecken på att det finns en konkurrensnedvridning, och därför är vi angelägna om att få detta ordentligt kartlagt. Vi har uppgifter från alla berörda parter på fältet, och vad är då naturligare än att samhället och departementet är lyhörda för sådana förändringar och gör en undersökning? Finner man därvid att det föreligger en konkurrensnedvridning bör även sjöfarten omfattas av transportstödet. Det vore helt i linje med vad departementschefen själv har sagt i den första propositionen beträffande transportstöd.

Herr STJERNSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Östrand säger att socialdemokraterna kräver ett bibehållande av de grundläggande principerna för transportstödet. Samtidigt passar han på att komma med ett litet hot: Om de grundläggande principerna inte bibehålls kan vi mista det stora värde som transportstödet innebär.

Ett sådant resonemang är ganska anmärkningsvärt, i synnerhet om man tänker tillbaka några år och erinrar sig de debatter som förts i riksdagen just om transportstödet. Då sades ungefär samma sak från socialdemokratiska talesmän: Man får inte rubba på de grundläggande principerna, man får inte ändra någonting i transportstödet; rör man vid de grundläggande principerna är det stor risk för att man mister de stora värden som transportstödet har. Detta har man sagt varje gång. Så har det gått något år, och sedan har man måst ändra transportstödet för att göra det bättre. Då har *det* blivit de nya grundläggande principerna.

På det sättet tänker vi fortsätta att driva på för att förbättra och utveckla transportstödet.

Jag tycker att man har anledning att följa utvecklingen av transportstödet. Det sker, som också herr Östrand har påpekat, förändringar inom näringslivet. En del av dessa förändringar kan bero på transportstödet konstruktion. Vi anser att det finns anledning att se över detta stöd så att det inte snedvrider transportförhållandena. Om en sådan snedvridning skulle medföra en försvagning av en del Norrlandshamnar, har man ju inte gjort någon regionalpolitisk insats.

Vi anser alltså att man bör utreda vilka konsekvenser transportstödet haft och om det som hävdats i motioner och från sjötransporthåll är riktigt.

Herr ÖSTRAND (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Clarkson blandar in miljöaspekterna när vi i dag diskuterar transportstödet. Men dessa frågor bör vi väl ändå diskutera i ett annat sammanhang. Transportstödet har kommit till för att utjämna verkningarna av de långa avstånden och inte därför att sjötransporterna är miljövänliga.

Sedan kan man naturligtvis inte göra en jämförelse med snöröjningen. Kostnaden för denna bestrids ju av fordons- och automobilskattemedlen. För övrigt är det inte bara kostnaderna för isbrytningen som samhället står för, utan även sjöfartsavgifterna är ju kraftigt utjämnade till fördel för Norrland.

Till herr Sellgren vill jag säga att det skulle vara intressant att veta hur transportstödet i dag skulle ha sett ut om alla herr Sellgrens motioner hade bifallits. Om herr Sellgrens uppfinningsrikedom när det gäller transportstödet kan man utan överdrift säga att den inte är av denna världen.

Jag har lagt märke till en lustig sak när man diskuterar transportstödet och sjöfarten. I vanliga fall ömmar de borgerliga partierna mycket för järnvägarna, men när vi diskuterar transportstödet och sjöfarten har järn-

Torsdagen den
6 maj 1976

*Transportstöd för
Norrland, m. m.*

vägarna helt plötsligt blivit en stor bov i dramat. Skall vi utreda frågan om en konkurrensnedvridning måste vi vara överens om att det föreligger en sådan, och det är vi inte.

I mittenreservationen heter det:

”Vidare har de nuvarande bestämmelserna för transportstödet medverkat till att varor utskleppats från annan hamn än som eljest skulle ha valts, eftersom vederbörande får en förmån genom blandtransportstödet. Detta missgynnar särskilt vissa Norrlandshamnar.”

Detta är ett mycket allvarligt påstående. Menar reservanterna att man på detta sätt spekulativt utnyttjar transportstödet? Om det förekommer skall det naturligtvis ske en översyn av transportstödet i detta avseende.

Herr CLARKSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Inte kan väl herr Östrand ha rätt i att vi, när vi diskuterar transportstödet till Norrland, inte får diskutera det ur alla aspekter. Och miljöaspekten är en viktig del av hela frågekomplexet. Det är faktiskt så att man ur både trafiksäkerhetssynpunkt och allmän miljösynpunkt skulle vinna mycket med ett konkurrensneutralt transportstöd för Norrland, och då är det vår skyldighet att diskutera detta frågekomplex ur alla synvinklar. Jag hävdar att herr Östrand har fel när han intar den ståndpunkt som han gav uttryck för i talarstolen.

Herr SELLGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag börjar ana orsaken till att herr Östrand är istadig som en häst när det gäller frågan om en undersökning av konkurrensförhållandena. Man bör veta att det föreligger en konkurrensnedvridning innan man undersöker frågan, menar herr Östrand. Behöver man undersöka det man vet? Kan herr Östrand svara mig på den frågan? Visst behövde man undersöka frågan om transportstödet över huvud taget innan man visste att det behövdes? Var det inte så att det kom ett opinionstryck från olika länsstyrelser och från olika grupper i samhället till kommunikationsdepartementet, så att man där var tvingad att göra en undersökning? Först därefter kom väl transportstödet. Förklara det här närmare, herr Östrand!

Hur skulle transportstödet ha sett ut, om alla mina motioner hade bifallits och hela min uppfinningsrikedom när det gäller utformningen av transportstödet hade utnyttjats, undrade herr Östrand. Ja, det skulle ha varit en betydligt större utjämning i fraktkostnadshänseende mellan landets nordliga delar och de sydliga delarna. 1970 var transportkostnadernas förhållande till omsättningen – om man tar det som måttstock – för Norrbottens och Västerbottens län 7,4 % i genomsnitt, för Väster-norrlands och Jämtlands län 6,4 % medan det för Smålandslänen var 5,3 %. Norrbottens län hade alltså 40 % högre transportkostnader, räknat på den totala omsättningen, än Smålandslänen. Nu har vi för dessa nordliga delar av landet 35 % fraktbidrag för vissa uttagna produktslag. Det är långt kvar till en total utjämning enligt det här schemat. Även om

detta inte är en exakt måttstock så är det dock en riktgivare.

Sedan ömmar vi i mittenpartierna väldigt mycket för sjöfarten, medan vi vid andra tillfällen visar stor ömhet för järnvägen och vill stödja den, sade herr Östrand. Ja, var sak skall ha sin plats i samhället. De tyngsta fraktströmmarna bör ske via sjöfarten. Sjöfarten är vårt bastransportmedel som inte får slås sönder av konkurrenssnedvridande transportstöd eller andra faktorer. Därefter kommer järnvägen. För mindre och snabba transporter, även långväga, behövs lastbilen, och för ytterligare snabba transporter och sändningar behövs flyget. Det finns en gradering i behovsskalan, där sjöfarten inte får spelas ut.

Herr ÖSTRAND (s) kort genmäle:

Herr talman! Först något om herr Sellgrens uppfinningsrikedom. Han sade att transportstödet hade varit mycket bättre, om hans motioner hade blivit bifallna. Men herr Sellgren är relativt ensam om den uppfattningen i utskottet.

Sedan tillbaka till konkurrenssnedvridningen, som det talades om beträffande sjötransporter. Jag har tidigare sagt att det är själva transportavståndet som skall stödjas. Kostnaderna per tonkilometer är för bil ungefär 16 öre, för järnväg 8 öre och för båt ca 3 öre. Det är alltså en väsentlig skillnad mellan kostnaderna per tonkilometer.

Om man tar reda på hur mycket av det transportstödsberättigade godset som transporteras på sjön, skall man finna att högst 5 % av intransporten sker på sjön och 20 % av uttransporten. Problemet för sjöfarten är inte undervägskostnaderna utan andra kostnader. 70 % av sjöfartens totala transportkostnader är hanteringskostnader i hamnarna. Fartygskostnaden är 15 % och hamnavgiften 15 %. Underlaget för linjetrafiken har också urholkats genom övergången till systemtransporter. Därigenom har betydande transportvolym överförts till landtransporter – detta oberoende av transportstödet. Samma problem upplever företagen både i södra och mellersta delarna av Sverige. Företagens krav på en mycket liten lagerhållning är många gånger av avgörande betydelse för valet av transportsätt.

Med detta, herr talman, vill jag än en gång slå fast att sjöfartens problem inte har att göra med transportstödet, utan sjöfartens problem hänger intimt samman med det arbete som pågår inom trafikpolitiska utredningen.

Herr andre vice talmannen anmälde att herr Sellgren anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Herr talman! Jag vill med några ord ge min syn på de frågor som aktualiserats i motionerna 502, 813 och 2022. Det gäller alltså förslag om transportstöd även till sjöfarten.

I utskottets betänkande hänvisas till att departementschefen redan i

Torsdagen den
6 maj 1976

*Transportstöd för
Norrland, m. m.*

sin proposition år 1970 framhöll att sjötransporterna av olika skäl var av den karaktären att de borde falla utanför transportstödet. Det gällde då främst att de omfattade mass- och bulktransporter men även att varugrupperna inte var av den karaktären att de kom in i detta sammanhang. Det har herr Östrand redan framhållit. I propositionen framhölls emellertid också att transportstödet inte på något väsentligt sätt skulle få rubba konkurrensförhållandena på transportmarknaden mellan de olika trafikgrenarna och transportföretagen inom dessa.

Det är främst på denna punkt som olika företrädare för sjöfarten riktar in sig, när de går till storms mot att transportstödet är begränsat till landsväg och järnväg. Inte minst har detta gällt och gäller fortfarande Vänersjöfarten. Rederierna vid Vänern men också hamnförvaltningarna, t. ex. i Karlstad, har gjort upprepade uttalanden om att transportstödet nuvarande utformning verkar konkurrensförändrande på Vänersjöfarten. Mot bakgrund av de satsningar som staten gjort genom utbyggandet av Trollhätte kanal är det angeläget att det här snedvridna förhållandet rättas till, har man framhållit. I annat fall kommer inte utbyggnaden av kanalen att få den effekt som avsågs. Det bör väl i det här sammanhanget påpekas att kommunerna runt Vänern också gjort omfattande investeringar för att dra nytta av kanalutbyggnaden.

En av anledningarna till att transporter till sjöss undantogs från transportstödet var att kostnaden för sjötransporter inte är lika avståndsberoende som kostnaden för landtransporter. I de motioner som under två föregående år har tagit upp Vänersjöfartens problem har det betonats att detta endast gäller i liten utsträckning för transporter på Vänern och Trollhätte kanal. Kostnaderna för transporterna består där till betydande del – 40–50 % – av seglations- och kanalavgifter samt passagekostnader i Göteborgs hamn. Genomfarten i Trollhätte kanal är också tidskrävande.

Det är väl ingen tvekan om – jag vill säga det mot bakgrund av den diskussion som har förts här tidigare – att sjöfarten rent allmänt är ett miljövänligt och samhällsekonomiskt fördelaktigt transportsätt. Detta var väl den yttersta bevekelsegrunden till att riksdagen år 1973 beslutade att trafikpolitiska utredningen borde behandla även sjöfartens roll i trafikpolitiken. Vi har också i vpk-motionen 1544 för i år föreslagit satsning på vidareutveckling av kustsjöfarten, kanaler och andra inre vattenvägar. Vi ser då sjöfarten som ett medel att i första hand avlasta landsvägarna.

Riksdagen beslutade ju sedan under våren 1975 att frågan om transportstöd till Vänersjöfarten skulle hänskjutas till trafikpolitiska utredningen. Regeringens skrivelse i ärendet överlämnades till utredningen hösten 1975. Trafikpolitiska utredningen har därefter tillsatt en särskild arbetsgrupp med uppgift att bereda de sjöfartsfrågor som utredningen anser sig ha anledning att ta upp inom ramen för sitt uppdrag. Däri ingår då som särskilt angeläget att ta upp inrikesjöfartens framtida betingelser och frågorna angående sjöfarten på Vänern. Expertgruppen är nu i verksamhet, och det har sagts att man skall göra en första redovisning av sitt arbete till hösten.

Enligt min uppfattning ger de direktiv som arbetsgruppen fått utrymme för en så att säga bred behandling av sjöfartens villkor. Inte minst de påpekanden och förväntningar som vid olika tillfällen uttryckts från trafikuskottets och riksdagens sida har givit underlag för en sådan behandling. När utredningen t. ex. skall behandla sjöfartens framtida villkor, får det väl anses vara självklart att man inte kommer förbi frågan om ett eventuellt transportstöd till denna verksamhet. Att frågan om transportstöd till Vänersjöfarten skall behandlas av utredningen talar ju för det. I expertgruppen ingår också företrädare för sjöfartsnäringen.

Jag vill med detta ha sagt att den undersökning man talar om i reservation nr 1 kan komma till stånd under utredningens arbete. Om det är på det viset att transportstödet till landtransporter har medfört en sådan snedvridning av konkurrensförhållandena att detta varit avgörande orsak till överflyttning från sjötransport till landtransport – jag säger det helt förutsättningslöst – måste det ju komma in i detta sammanhang.

Herr talman! Med hänvisning till det sagda yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr SELLGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! En stor del av det herr Magnusson i Kristinehamn sade håller jag med honom om, men det hade egentligen att göra med trafikpolitiska frågor och sjöfartens betingelser i allmänhet och inte så förfärligt mycket med transportstödet. Men herr Magnusson kom ändå fram till att det skulle kunna tänkas att utredningsarbetet kommer att visa att sjöfarten behöver transportstöd. Han sade tidigare att för Vänerns del har transportstödet för landtransporter haft en konkurrensnedvridande effekt.

Då vill jag bara helt stillsamt fråga herr Magnusson: Varför kunde inte herr Magnusson stödja att även övrig sjöfart som berörs skall kunna komma med i undersökningen om eventuell konkurrensnedvridning? Jag är så mycket mera förvånad över det resonemang herr Magnusson för, eftersom han vanligtvis är mycket logisk, klar och konsekvent i sitt tänkesätt utifrån sina utgångspunkter. Här borde hans direkta slutledning bli att stödja reservation nr 1.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Vad jag försökte anknyta till i mitt inlägg var att det har förekommit en omfattande debatt om att transportstödet borde utsträckas till sjöfarten. Inte minst har detta diskuterats i Vänerområdet av företrädare både för rederinäring och hamnförvaltningar.

När vi diskuterat saken i trafikuskottet har jag påpekat att det finns en hel rad andra utgifter för Vänersjöfarten som man i första hand borde titta på, t. ex. passeringskostnaderna för Trollhätte kanal och även Göteborgs hamn. Men eftersom kravet har framförts väldigt starkt har detta resulterat i att frågan om transportstödet för Vänersjöfarten hän-

Torsdagen den
6 maj 1976

*Transportstöd för
Norrländ, m. m.*

skjutits till trafikpolitiska utredningen.

Jag sade förut att om det nu skulle vara så att det förekommit konkurrenssnedvridning, då måste denna fråga komma upp på något sätt i den trafikpolitiska utredningen. Därför menar jag att reservation 1, som herr Sellgren gjort sig till förespråkare för här, i och för sig inte är nödvändig. Hur skall man kunna diskutera frågan om sjöfartens villkor och om transportstödet för Vänersjöfarten utan att i någon mån också dra in den övriga sjöfarten?

Herr SELLGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Bristen på konsekvens i resonemanget hos herr Magnusson i Kristinehamn kvarstår. Annars skulle herr Magnusson redan i fjol ha varit med om att rösta på vår reservation, där vi tog med både Vänern och ostkusthamnarna. Jag vill inte gå längre i resonemanget, men jag skulle vilja veta vad herr Magnusson säger om Svenska hamnarbetarförbundets reaktion i den här frågan. Där har man klart upplevt att hanteringen i hamnarna minskat efter transportstödet införande.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk) kort genmäle:

Herr talman! För två år sedan väcktes den första motionen från riksdagsmän som bodde längs Vänern om att undersöka Vänersjöfartens roll. Även transportstödet var med i den bilden.

Vid behandlingen i trafikutskottet lyckades jag få igenom en formulering som gick ut på att man skulle följa denna fråga med uppmärksamhet. Något annat gehör fick jag inte den gången.

Vis av skadan tänkte jag i fjol så här: Det finns ändå så många andra faktorer som spelar in när det gäller Vänersjöfarten, och därför borde man angripa dem i första hand.

Men nu vart riksdagens beslut sådant att transportstödet även skall tas med i den trafikpolitiska undersökningen. Eftersom detta är ett faktum, kommer man inte ifrån denna behandling i trafikpolitiska utredningen. Herr Sellgren, som själv är med i den utredningen, har ju alla möjligheter att bevaka att man får en sådan inriktning på arbetet. Jag vill avvakta den behandlingen innan jag är beredd till annat ställningstagande.

Som jag sade förut kan jag inte veta huruvida denna konkurrenssnedvridning är vad som påstås från sjöfartshåll. Jag tror, som herr Östrand sade, att det finns andra faktorer som också spelar in och gör att sjöfarten kommit i en sämre belägenhet.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Föreliggande utskottsbetänkande behandlar jämväl motionen 233, där jag tillsammans med förste vice talmannen Bengtson hemställt att riksdagen hos regeringen anhåller om sådana direktiv till teletaxeutredningen att dess arbete skall syfta till en för hela landet enhetlig telefontaxa.

Torsdagen den
6 maj 1976

*Transportstöd för
Norrland, m. m.*

De här tankegångarna om en enhetlig telefontaxa är ingen direkt nyhet. Jag vill erinra om att samma motionsyrkande av oss har framställts vid tidigare riksmöten. Vi har bl. a. åberopat rättvise- och jämlikhetssynpunkter som grund för yrkanden om en enhetlig taxa. Samma skäl borde föreligga för en enhetlig telefonavgift som för befordran av brevfrändelser oavsett avståndet orter emellan. Genom att vi har fått ett utbyggt ledningsnät med automatisk koppling bör det, såvitt jag förstår, inte föreligga några tekniska hinder.

Utskottet erinrar om att televerket den 1 april 1974 sänkte avgifterna för samtal med avstånd över 450 km under kvällstid och under veckoslut med 20 %. Vidare nämner utskottet att motsvarande sänkning ett kvartal senare gjordes av dagtaxan mellan 08-området, dvs. Stockholm, och Norrland och att en liknande sänkning kommer att ske den 1 juli 1976 för övriga delar av landet. Vidare kommer beslutade taxesänkningar till och från regioncentra samt inom kommuner att vara helt genomförda under år 1976. Dessa åtgärder är glädjande och innebär en viss kostnadsutjämning, dock icke på långa vägar i tillräcklig utsträckning.

Målsättningen bör vara en för hela landet enhetlig telefontaxa, och jag noterar vad utskottet i sin skrivning anfört om vikten av att det utredningsarbete som bedrivs av teletaxeutredningen snarast fullföljs och att resultatet överensstämmer med vad riksdagen tidigare uttalat om långtgående utjämning av telefontaxorna.

Det är min förhoppning, herr talman, att utredningsarbetet skall leda till att vi får en enhetlig telefontaxa för hela landet. Jag tolkar utskottets skrivning positivt, och även om utskottet inte i klartext anger målsättningen för hur långt utjämningen skall ske är dock utskottets skrivning så positiv att jag finner det föga meningsfullt att yrka bifall till motionen 233.

Herr ÖSTRAND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte ge mig in i någon polemik med herr Börjesson i Falköping. Jag vill bara säga att utskottet i sin behandling av motioner i den här frågan, inte bara i år utan även tidigare, har varit för en mycket långtgående utjämning av telefontaxorna.

Men jag vill inte med detta ha sagt att utskottets tanke i princip har varit att utjämningen skall vara total. Det får naturligtvis konsekvenser i vissa avseenden. Skall man ha en total utjämning måste det ske på bekostnad av en viss höjning av vissa samtal. Man kan skilja på tre typer av samtal: lokalsamtal, närsamtal och rikssamtal. Ser man på den procentuella fördelningen finner man när det gäller bostadsabonnemang att hela 69 % av samtalen utgörs av lokalsamtal, 12 % av närsamtal och 19 % av rikssamtal. Skall man göra en total utjämning måste det naturligtvis gå ut över lokalsamtalen, som är helt dominerande. Jag vill bara ha det sagt som en liten upplysning i sammanhanget.

Torsdagen den
6 maj 1976

*Transportstöd för
Norrland, m. m.*

Herr BÖRJESSON i Falköping (c) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Östrand hade lyssnat på vad jag sade, hade han vetat att jag inte framhöll att utskottet har den uppfattningen att man skall syfta till en total utjämning. Det var en önskan från mig att målsättningen skall vara denna. Sedan kan jag naturligtvis villigt erkänna att en total utjämning medför vissa konsekvenser. Man får väl då på något sätt kompensera de merutgifter som uppstår genom en sänkning av avgiften på de långväga samtalen. Detta måste naturligtvis gå ut över närsamtalen. Man kunde tänka sig en ny form av samtalsavgifter, t. ex. så att det för samtal på mer än två perioder utgår högre avgift.

Kvar står ändå det förhållandet att man för postbefordran har enhetliga avgifter, som är lika stora oavsett om ett brev går 1 km eller om det skickas 100 mil. Det är väl ingen som ifrågasätter det riktiga i detta. Enligt mitt resonemang skulle det kunna vara lika naturligt att ha en enhetlig telefontaxa för hela landet. Det kan tänkas att det tar sin tid, men jag tror i alla fall att vi på sikt kommer dit i jämlikhetens och solidaritetens namn.

Herr ÖSTRAND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker inte att det är riktigt att i detta sammanhang göra en jämförelse mellan avgiften för postbefordran och taxan för telefonsamtal. Vid postbefordran transporterar man ändå post från en region till en annan. Ser man på den procentuella fördelningen av telefonsamtalen finner man att den övervägande delen är lokalsamtal.

Självfallet kan man åstadkomma en total utjämning, men om det inte skall ske på bekostnad av en höjning av taxan för lokalsamtalen, måste väl samhället gå in med stöd i det här avseendet. Jag tror inte att det finns någon majoritet för den principen när det gäller teletaxorna.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan försäkra herr Östrand att det är en mycket stark opinion till förmån för en enhetlig telefontaxa. Man har under den sista tiden både i brev till mig och i tidningsinsändare ställt frågan om det kan vara riktigt att de som bor t. ex. 40 mil från Stockholm skall behöva betala högre telefonavgift för samtal dit än de som bor t. ex. någon mil utanför Stockholm. Jag tycker att min jämförelse med posttaxan är fullt tillämplig. Det är ingen som drömmer om att man skall införa skilda avgifter för postbefordran mellan olika orter.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! För att i all korthet anknyta till den tidigare debatten vill också jag säga att herr Sellgren i långa stycken hade en stark och logisk argumentation för reservationen 1 och för sina tankegångar i övrigt. Jag tycker att man allvarligt måste pröva frågan om ett lämpligt fraktstöd också för den typ av transporter som han talade om. Det är naturligtvis lämpligt att gods som bättre kan transporteras sjövägen inte tvingas över

på landsväg. Sjötrafik är ju i många fall en helt överlägsen transportform.

Här handlar det inte bara om Vänersjöfarten, utan vi måste se frågan i ett betydligt större sammanhang. Vi är, som herr Magnusson i Kristinehamn sade, inte beredda att stödja reservationen, men nog finns det anledning att rätt noga fundera över frågan i hela dess vidd.

Vi har i motionen 446 och i följdmotionen 447 krävt utredning om och förslag till ett särskilt fraktstöd för att främja industriell spridning inte minst med utgångspunkt i det nya som trots allt kommer att ske vid Norrbottens Järnverk.

Vi framhåller i vår motion att en planmässigt utbyggd industrispridning utgående från NJA kan bli ett starkt bidrag i ansträngningarna att skapa sysselsättning i andra kommuner. Stora delar av Norrbottens väldiga län befinner sig ju nämligen i bakvatten, och satsningen i Luleåområdet förbättrar inte situationen i Tornedalskommunerna och andra indalskommuner, utan den förvärrar problemen.

Det är mot den bakgrunden det måste anses nödvändigt att försöka finna olika vägar för att motverka arbetslöshet och avfolkning i dessa kommuner. Man kan när det gäller så här stora avstånd inte gå förbi frakternas betydelse i sammanhanget.

Det statliga regionala fraktstödet infördes 1971 och kompletterades i januari 1974. Jag håller med dem som har påpekat dess positiva betydelse, men det står också klart att det var otillräckligt för att klara de inomregionala problemen. Fraktkostnaderna är fortfarande ett av de stora hindren för industriell spridning.

I Länsprogram 1974 för vårt län utvecklas den problematiken i de här ordalagen, vilka knyter an till framför allt det stora statliga företaget:

”NJA har som tidigare redovisats lagt ut tillverkning av fartygsinredningar till arbetsmarknadsverkets anläggningar i Överkalix och undersöker möjligheterna att förlägga annan typ av tillverkning till Kalix. Skälen härför är dels praktiska – verksamheter som rent tekniskt kan ligga utanför NJA:s hårt ansträngda industriområde i Luleå tar ej dyrbart utrymme i anspråk – och dels regionalpolitiska – arbete utanför Luleå minskar pressen på Luleå och ökar antalet arbetstillfällen i andra kommuner. Men arrangemanget innebär företagsekonomiska nackdelar, framför allt på transportsidan. De produkter varom här är fråga – dels råvaran från NJA och dels den färdiga produkten från filialföretaget har alltid ett relativt lågt förädlingsvärde. Som exempel kan nämnas en aktuell produkt med ett förädlingsvärde på 200 kr./ton varav det kalkylmässiga överskottet före frakter uppgår till ca 20 kr. Fraktkostnaden från NJA till Haparanda av råvaran till denna produkt uppgår till 57 kr. Av de färdiga produkterna levereras 80 % till kunder i Mellansverige medan 20 % går tillbaka till NJA. Transportstöd erhålles emellertid endast för den del av alla transporter som går från Haparanda till Mellansverige. Transporten av råvara från NJA till Haparanda och transporten av färdiga produkter från Haparanda till NJA omfattas ej av transportstödet. Vid en produktion på 10 000 ton per år (ca 100 sysselsatta) uppgår merkost-

Torsdagen den
6 maj 1976

*Transportstöd för
Norrland, m. m.*

naderna för transporter i Haparanda-alternativet jämfört med förläggning i direkt anslutning till NJA till ca 800 000 kr. per år. Av detta belopp utgör frakterna inom länet ca 90 %. Överskottet före frakter uppgår till ca 200 000 kr. per år. Projektet kan följaktligen ej realiseras.”

Utskottet tar här inte ställning till vårt motionskrav utan hänvisar till den arbetsgrupp som främst har att behandla sysselsättningsfrågorna i Tornedalen. Nu vill jag säga att det här inte är något problem som enbart handlar om Tornedalen även om den kommunen befinner sig i ett sällsynt utsatt läge. Det handlar om att få ett system som också gynnar Arjeplog, Arvidsjaur, Jokkmokk och vissa andra regioner.

Men man kan ta Pajala kommun som ett exempel på hur illa ställt och hur angeläget det är att problemen tacklas från skilda utgångspunkter. År 1950 hade kommunen 15 198 invånare. 1969 hade befolkningstalet rasat till 14 165 för att 1970 vara nere i 10 784. Senaste årsskifte hade man nått bottenläget 9 433.

Men länsstyrelsens flitiga utredare har också blickat in i framtiden. Enligt den prognosen kommer samma kommun att 1980 ha 7 749 invånare. Man har också gjort en prognos som går fram till 1990, och då skulle samma kommun vara nere i 6 811 invånare. Kommunen skulle alltså mista halva sitt befolkningstal på drygt 20 år. De siffror som man räknat fram till 1980 och 1990 kommer att gälla om ingenting radikalt sker.

Jag vill inte åstadkomma en lokaliseringspolitisk eller regionalpolitisk debatt här i dag. Jag har redovisat dessa siffror enbart för att belysa hur alarmerande läget är för en enstaka kommun som Pajala. Det finns flera inlandskommuner i detta jättelän som jag kunde redogöra för på samma sätt, men jag skall avstå från detta i denna omgång.

Jag tror självfallet inte att ett förbättrat fraktstöd kommer att lösa problemen. De kan bara lösas genom att staten verkligen går in för ett statligt industriprogram som omfattar också uppbyggandet av nya statsindustrier i olika delar av Norrbotten. Men en sådan positiv utveckling kan givetvis befrämjas genom tillkomsten av ett förbättrat fraktstöd som också beaktar dessa problem.

Jag skall inte yrka bifall till motionen. Vi har aktualiserat frågan, och man arbetar med den i den grupp som här har nämnts. Sker det emellertid ingenting på området skall vi självfallet återkomma i en eller annan form.

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! Jag vill tacka herr Lövenborg för att han så erkännamt delar min uppfattning när det gäller behovet av att undersöka frågan om en eventuell konkurrensnedvridning mellan sjö- och landtransporter. Vad jag kan förstå är herr Lövenborg heller inte okänslig för den oro som hamnarbetarna inom Svenska hamnarbetarförbundet har gett uttryck för beträffande denna överströmning. Herr Lövenborgs erkännande ändrar emellertid inte det faktum att godset övergår från sjö- till landtransporter. Herr Lövenborg kan inte hålla kvar ett enda ton på sjö-

transportsidan om han inte sätter handling bakom orden. Han förhindrar heller inte att arbetstillfällena minskar för hamnarbetarna. Herr Lövenborgs uppfattning kan endast få effekt om han är med om beslutet här i dag.

Jag kommer att stå på herr Lövenborgs sida och stödja honom när det gäller kravet på ett inomregionalt transportstöd så snart möjligheterna att genomföra ett sådant har utretts. Jag kommer att kämpa för detta.

I transportstödfrågan bör man inte ta hänsyn till om det är det statliga SJ eller den privatkapitalistiska sjöfartsnäringen som fraktar godset, utan man bör eftersträva en riktig arbetsfördelning mellan de olika transportnäringarna och ett konkurrensneutralt transportstöd.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Jag uppskattar herr Sellgrens uttalade stöd i denna fråga, och jag har tidigare framfört att jag har en viss förståelse för herr Sellgrens synpunkter. Frågan är emellertid av så stor vidd att det finns all anledning att inte rusa i väg utan att fundera en smula över konsekvenserna av ett fraktstöd av den typ som föreslagits. Det kan nämligen medföra problem av det slaget att stödpengar på ett mindre tilltalande sätt tillfaller redarkapitalet, och sådana konsekvenser bör man som sagt fundera över en smula. En utredning arbetar ju med dessa frågor, och vi bör avvakta de resultat som denna utredning inom en icke alltför avlägsen framtid borde komma fram till.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1-5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 1 av herr Sven Gustafson i Göteborg m. fl. samt 3:o reservationen nr 2 av herrar Lothigius och Clarkson, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Clarkson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapropositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Clarkson begärt votering även beträffande kontrapropositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 17 mom. 6 antar reservationen nr 1 av herr Sven Gustafson i Göteborg m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontrapropositionen i nämnda votering antagit reservationen nr 2 av herrar Lothigius och Clarkson.

Torsdagen den
6 maj 1976

*Transportstöd för
Norrländ, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Clarkson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 115
Nej - 48
Avstår - 142

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 17 mom. 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Sven Gustafson i Göteborg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153
Nej - 153

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr andre vice talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr andre vice talmannens anmodan herr Mellqvist (s) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll bifallit utskottets hemställan.

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herrar Lothigius och Clarkson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Clarkson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 17 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herrar Lothigius och Clarkson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Clarkson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 258
Nej - 47
Avstår - 1

Nr 120

Torsdagen den
6 maj 1976

*Stöd till icke lönsam
busstrafik*

Mom. 8-10

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 2 Stöd till icke lönsam busstrafik

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1975/76:20 med anledning av propositionen 1975/76:100 såvitt avser anslaget till Statligt stöd till icke lönsam busstrafik jämte motioner.

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! Ett enigt utskott har med anledning av de motioner som väckts om stöd till olönsam busstrafik, motionerna 1542 och 1611, hemställt att riksdagen ger regeringen till känna vad utskottet anfört beträffande det statliga stödet till icke lönsam busstrafik.

I motionerna har vi bl. a. påtalat bristerna i nuvarande avgränsning mellan lokal och regional busstrafik samt att stödet är begränsat till endast två dagliga dubbelturer.

Stödet till lokal busstrafik kan inte begränsas till endast trafik mellan kommuncentra. Särskilt inom ystora kommuner medför detta ekonomiska åtaganden som inte har motsvarighet i ytmässigt mindre och ofta ekonomiskt starkare kommuner. Vi anser att stödet bör utgå även då en av orterna inte är kommuncentrum. Det hjälper inte att förordningen om det statliga stödet till regional landsbygdstrafik klart talar för att hänsyn skall tas till ystora kommuner. Bussbidragsnämnden har ändå behållit sig till en stram tolkning av författningstexten, och det är inte bra.

Begränsningen till endast två dagliga dubbelturer för statligt stöd utgör också ett hinder för en rationell lösning av kollektivtrafiken i många delar av landet, inte minst på Gotland och i Norrland. Detta framkom med all önskvärd tydlighet när berörda länsstyrelser avlämnade sina yttranden beträffande departementschefens förslag till nedläggningsprövning av persontrafiken på åtta järnvägsavsnitt. De flesta länsstyrelserna angav som villkor för en eventuell nedläggning att tillfredsställande transportförsörjning med landsvägsbussar kom till stånd. Därvid krävdes också stöd till fler än två dagliga dubbelturer.

Bakgrunden till länsstyrelsernas oro var klar. Sedan SJ lagt ner persontrafiken på en järnväg och ersatt denna med en bussförbindelse, visar

Torsdagen den
6 maj 1976

*Säkerhetsbestäm-
melserna vid
transport av farligt
gods med passage-
rarflygplan*

det sig ganska snart att även busstrafiken går med förlust. Då kommer man till kommunerna och begär ekonomisk ersättning. Om inte kommunerna går med på detta hotas även denna linje med nedläggning. Ett sådant förfaringsätt skapar osäkerhet i trafikförsörjningen och onormal ekonomisk belastning för kommunerna i den mån de går med på att betala underskottet. Har staten för avsikt att genom bidrag ge stöd åt kollektivtrafiken på landsbygden bör också erforderligt stöd utgå där-
efter. Därför är länsstyrelsernas och kommunernas krav att antalet bidragsgrundande dubbelturer i den lokala och regionala busstrafiken utökas mycket välgrundat.

Utskottet har alltså i år instämt i motionärernas synpunkter och finner dem vara av betydelse. Utskottet pekar också på det utredningsarbete som nu går in i sitt slutskede. Även detta har vi motionärer förståelse för. Vi kan därför endast understryka utskottets mening att regeringen bör fästa uppmärksamhet vid frågorna då ny bidragskonstruktion utarbetas.

Herr talman! Med detta vill jag förklara mig tillfredsställd med den behandling som motionerna har fått i utskottet, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 3 Säkerhetsbestämmelserna vid transport av farligt gods med passagerarflygplan

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1975/76:21 med anledning av motion angående säkerhetsbestämmelserna vid transport av farligt gods med passagerarflygplan.

Herr LUNDGREN (s):

Herr talman! Den 24 november 1974 inträffade ett otäckt olyckstillbud på Arlanda flygplats. Olyckstillbudet upprörde många, såväl allmänhet som ansvariga tjänstemän. En 25-litersdunk fenol ombord på ett passagerarflygplan läckte – fenol är ett mycket farligt gift.

Olyckstillbudet föranledde mig att några dagar senare här i riksdagen ställa en enkel fråga till kommunikationsministern, om han ansåg det vara olämpligt att bl. a. miljöfarliga gifter får medtagas som flygfrakt i passagerarplan och vilka åtgärder som i så fall bör vidtagas för att ändra de nuvarande bestämmelserna. Statsrådet hänvisade bl. a. till en det året, alltså 1974, tillsatt särskild skandinavisk arbetsgrupp med uppgift att se över hanteringen av farligt gods och, om det visar sig nödvändigt, utarbeta förslag till ändrade föreskrifter. Liknande svar har trafikutskottet lämnat på de två motioner som Sture Palm och jag har lämnat in, dels i januari

1975. dels i januari i år.

Svaren är naturligtvis formellt riktiga. Men likafullt är de inte tillfredsställande. Under tiden som utredning pågår föreligger risk för att man kan fortsätta att nonchalera säkerheten. Jag antar att utskottet delar dessa mina farhågor. Utskottet skriver nämligen:

”Med hänsyn till frågans vikt finner utskottet det vara angeläget att ifrågavarande utredningsarbeten påskyndas.”

Jag antar vidare att vi är överens om att säkerheten sätts främst endast om ett förbud att frakta livsfarliga gifter i passagerarflygplan införs. Om det i yttersta undantagsfall trots allt kan vara nödvändigt att frakta farligt gods i passagerarflygplan, så måste möjligheterna att kontrollera att säkerhetsbestämmelserna verkligen följs vara betryggande. Straffåtgärderna mot den part som ändock måhända bryter mot bestämmelserna måste dessutom vara mycket kraftiga.

Det kan också vara motiverat att påpeka, att giftigt gods kan medföra allvarligare olycksrisker vid flygtransporter än vid landtransporter, troligen även allvarligare än vid sjötransporter. Spridningsområdet är nämligen större vid ett flyghaveri och dessutom nästan omöjligt att fastställa gränserna för.

Jag antar som sagt att utskottet och jag egentligen är överens. Jag skulle uppskatta att få det bekräftat av utskottets ordförande. Samtidigt vill jag fråga om han kan säga när utredningsarbetet beräknas vara färdigt.

Herr SVEN GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! När det gäller transport av farligt gods med passagerarplan är två saker viktiga: för det första att man har bestämmelser som är tillfredsställande och för det andra att det finns en ordentlig kontroll av att bestämmelserna efterlevs. Det var väl i båda dessa syften som den skandinaviska arbetsgrupp tillsattes, som herr Lundgren här talade om.

Nu är det så att ett internationellt arbete pågår i IATA och ICAO, och vi vet av erfarenhet att det tar mycket lång tid. Därför tjänstgör den skandinaviska arbetsgruppen delvis som en påtryckningsgrupp. Och enligt de upplysningar som vi har fått i utskottet kommer den att i vår lägga fram förslag till vissa bestämmelser för civil luftfart, där det görs ytterligare preciseringar på detta område också när det gäller farlig last. Men vi har väl ändå en känsla av att arbetet i den arbetsgruppen skulle kunna intensifieras, och det är inte utan orsak som utskottet skriver så som herr Lundgren citerade, alltså att utskottet med hänsyn till frågans vikt finner det vara angeläget att ifrågavarande utredningsarbete påskyndas. Och eftersom det nu finns en representant för kommunikationsdepartementet i kammaren vill även jag säga att jag är mycket tacksam om man från departementets sida uppmärksammade denna fråga och såg till att arbetsgruppen verkligen arbetar så snabbt som någonsin är möjligt.

När det gäller syftet är herr Lundgren och utskottet helt överens.

Nr 120

Torsdagen den
6 maj 1976

*Säkerhetsbestäm-
melserna vid
transport av farligt
gods med passage-
rarflygplan*

Torsdagen den
6 maj 1976

*Säkerhetsbestäm-
melserna vid
transport av farligt
gods med passage-
rarflygplan*

Herr LUNDGREN (s):

Herr talman! Jag tackar för beskedet att vi är överens. Det betyder väl att om denna utredning lägger fram ett förslag – förhoppningsvis i vår – så kan utskottet fatta beslut som innebär en skärpning av bestämmelserna, nämligen om arbetsgruppen lägger fram förslag som vi tillsammans bedömer vara inte helt tillfredsställande.

Herr talman! Jag hade tänkt att i mitt första inlägg också säga någonting om ett par andra saker, men jag glömde det. Därför vill jag nu något komplettera vad jag sade där.

Jag förklarade att det kanske trots allt i yttersta undantagsfall kan vara nödvändigt att frakta farligt gods i passagerarflygplan. Jag vill som komplement till detta säga att det förefaller mig naturligt att ha föreskrifter om att vissa transporter aldrig får företas med passagerarflygplan utan endast med fraktplan. Det torde inte finnas några väsentliga skäl för att frakta exempelvis explosiva ämnen i passagerarflygplan. Det kan väl inte heller finnas några skäl för att frakta för den mänskliga organismen livsfarliga ämnen i passagerarflygplan. Att frakta radioaktiva ämnen tillsammans med passagerare förefaller minst lika omotiverat.

Jag vill också tillägga att eventuella ekonomiska vinster för avsändare och/eller för mottagare inte enligt mitt sätt att se får styra säkerhetsbestämmelsernas utformning.

Det är bara, herr talman, genom skärpta bestämmelser som jag tror att vi kan komma till rätta med det här. De skärpta bestämmelserna kan gälla förpackningssidan eller sanktionssidan, men att vi på något sätt måste skärpa bestämmelserna är jag övertygad om. Jag är tacksam att ett enhälligt utskott tydligen delar denna min uppfattning.

Jag har för dagen, herr talman, inte något särskilt yrkande, men jag avvaktar med stort intresse utredningens resultat. Jag hoppas verkligen att utredningen i vår skall framlägga ett förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4 Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1975/76:33 med anledning av motioner om förbud mot reklam från flygplan

Skatteutskottets betänkanden

1975/76:57 med anledning av propositionen 1975/76:163 om en förbättrad utrikeshandelsstatistik, m. m.

1975/76:58 med anledning av motion om information till skattskyldig om det totala skatte- och avgiftsuttaget, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 5 Bouppteckningsplikten

Föredrogs lagutskottets betänkande 1975/76:16 med anledning av propositionen 1975/76:50 om ändring i ärvdabalken, m. m. jämte motioner.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag ber om överseende för att jag nu tar till orda. Ett enhälligt utskott står bakom betänkandet.

Jag har begärt ordet närmast därför att jag har ett behov av att ge uttryck för min glädje och tacksamhet över att en fråga som jag kämpat för i så många år nu äntligen blivit löst. Det gäller införandet av ett förenklat bouppteckningsförfarande i de fall då den avlidne är ett spädbarn som efterlämnar inga eller ringa tillgångar eller är en medellös person.

Jag motionerade i denna fråga första gången 1961. Jag återkom med motionen 1963, 1964, 1966, 1967, 1971, 1972 och 1974, och nu äntligen är vi redo att om några sekunder fatta ett enhälligt beslut om ett sådant förenklat bouppteckningsförfarande. Det må tillåtas mig att uttrycka min glädje och tacksamhet över att vi efter så många år nu nått det resultat som jag åstundade då jag första gången väckte min motion.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6 Föredrogs

Lagutskottets betänkande

1975/76:27 med anledning av propositionen 1975/76:104 om godkännande av konventionerna den 29 mars 1972 om internationellt ansvar för skada som orsakas av rymdföremål och den 14 januari 1975 om registrering av föremål som har sänts ut i rymden.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7 Statens vattenfallsverks redovisningsprinciper

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1975/76:47 med anledning av motion om statens vattenfallsverks redovisningsprinciper.

I detta betänkande behandlades motionen 1975/76:842 av herr Petersson i Gäddvik m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att förslag till ändrade bestämmelser rörande statens vattenfallsverks redovisningsprinciper, med beaktande av vad i motionen anförts, framlades senast hösten 1976.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:842.

Nr 120

Torsdagen den
6 maj 1976

*Boupptecknings-
plikten*

*Statens vattenfalls-
verks redovisnings-
principer*

Torsdagen den
6 maj 1976

*Statens vattenfalls-
verks redovisnings-
principer*

Reservation hade avgivits av herrar Regnéll (m) och Hovhammar (m) som ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:842 hos regeringen begärde att förslag till ändrade redovisningsprinciper för statens vattenfallsverk, med beaktande av vad reservanterna anfört, förelades riksdagen hösten 1976.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Herr talman! Särskilda utskottet i riksdagen framhöll i samband med tillkomsten av kommunalskattelagen år 1928 angelägenheten av att staten, då den uppträdde som konkurrent till enskilda företag, fick vidkännas i huvudsak samma kommunalskatt som de enskilda företagen. Utskottet erinrade särskilt om den undantagsställning som staten intog i fråga om företag vilka föll under vattenfallsverkets förvaltning.

Konkreta förslag till begränsning av statens gäldränteavdrag för att uppnå likvärdig beskattning har framlagts av särskilda sakkunniga år 1929, av 1944 års skattesakkunniga och av en särskild sektion inom 1950 års skattelagssakkunniga. Frågan har emellertid inte föranlett andra åtgärder från regeringen än att man hänskjutit den till förnyade överväganden inom affärsverksutredningen, affärsverkskommittén och budgetutredningen.

År 1973 framhöll skatteutskottet att affärsverkskommitténs betänkande hade remissbehandlats men att det slutliga ställningstagandet till förslagen hade uppskjutits i avvaktan på budgetutredningens betänkande.

Såväl tvåkammarriksdagens bevillningsutskott som enkammarriksdagens skatteutskott har under årens lopp vid upprepade tillfällen understrukit angelägenheten av att statens vattenfallsverk och enskilda kraftproducenter i möjligaste mån jämföras i konkurrenshänseende och att verket bidrar till kommunernas skatteintäkter i samma utsträckning som de enskilda kraftföretagen.

Skatteutskottets socialdemokratiska majoritet framhöll att den inte funnit anledning frånträda denna uppfattning. Den förutsatte då, dvs. år 1973, att förslag till lösning av frågan om vattenfallsverkets redovisningsprinciper skulle föreläggas riksdagen så snart detta var möjligt – alltså samma formulering som riksdagens särskilda utskott hade använt redan år 1928.

Alla borgerliga enades vid samma tillfälle om att hemställa att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde att förslag till ändrade bestämmelser rörande statens vattenfallsverks redovisningsprinciper med beaktande av anförda synpunkter skulle föreläggas 1974 års vårriksdag.

Fru talman! Ännu har vi inte fått något förslag från regeringen. Jag är helt övertygad om att om statlig verksamhet hade arbetat med sämre beskattningsregler än enskilda hade riksdagen inte behövt vänta 48 år och mer på att få ta del av ett förslag som riksdagen redan år 1928 sagt sig vilja ha snarast möjligt. Hur mycket förhållning tål riksdagen av en i denna fråga tydligen helt självtillräcklig regering? För ingen i

denna kammare tror väl på allvar att det behövs mer än 48 år för att även ingående utreda denna detaljfråga och ge riksdagen förslag till en rättvis lösning?

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Under detta anförande övertog fru tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HAGLUND (s):

Fru talman! Jag kan trösta riksdagens ledamöter med att jag skall fatta mig synnerligen kort, eftersom herr Petersson i Gäddvik – såsom jag hade räknat med – har givit denna historiska redogörelse för behandlingen av ärendet.

Utskottet delar naturligtvis motionärernas uppfattning att det är hög tid att ett förslag läggs fram. Jag vill påstå att detta är den verkliga långköraren i riksdagen, eftersom frågan togs upp redan 1928. Det begärdes då en utredning. Sedan dess har en lång rad utredningar framlagts och motioner väckts.

Frågan om begränsning av statens gälldränteavdrag har, såsom herr Petersson också sade, behandlats av riksdagen 1963, 1967 och årligen sedan 1969. Nu yrkas i motionen 1975/76:842 av herr Petersson i Gäddvik m. fl. att riksdagen hos regeringen begär att förslag till ändrade bestämmelser rörande statens vattenfallsverks redovisningsprinciper skall framläggas senast hösten 1976.

Utskottet redogör i korthet för frågans tidigare behandling och för de förslag som lagts fram av affärsverksutredningen och budgetutredningen. Utredningsförslagen innebär omfattande förändringar i nuvarande budgetsysteem. Utskottet hänvisar i sitt betänkande till att finansministern i årets budgetproposition erinrar om dessa utredningsförslag och därvid nämner att det vid remissbehandlingen har framkommit ytterligare synpunkter som måste bearbetas före ett slutgiltigt ställningstagande. Beredning pågår f. n. inom regeringskansliet och finansministern meddelar att han har för avsikt att återkomma till riksdagen när detta arbete är avslutat.

Utskottet tar fasta på detta finansministerns uttalande och hemställer med hänsyn härtill att riksdagen avslår motionen.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Fru talman! Jag är verkligen rörd över det förtroende som utskottsmajoriteten visar den sittande finansministern. Jag är nästan helt övertygad om att vi måste byta finansminister för att få denna fråga löst.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Regnéll och Hovhammar, och förklarades den förra

Nr 120

Torsdagen den
6 maj 1976

*Revisionen av
riksdagsförvaltning-
en*

propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 47 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Regnéll och Hovhammar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 257

Nej - 49

§ 8 Föredrogs

Näringsutskottets betänkanden

1975/76:48 med anledning av propositionen 1975/76:158 om ändring i lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.

1975/76:49 med anledning av propositionen 1975/76:171 om statlig kursgaranti vid export

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 9 Revisionen av riksdagsförvaltningen

Föredrogs finansutskottets betänkande 1975/76:33 med anledning av riksdagens revisorers förslag angående revisionen av riksdagsförvaltningen.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c).

Fru talman! Finansutskottets betänkande nr 33 behandlar riksdagens revisorers förslag angående revision av riksdagsförvaltningen. Jag har begärt ordet i min egenskap av ordförande för riksdagens revisorer.

Det föreligger ett enhälligt betänkande, men berörda instanser är däremot inte eniga när det gäller de frågor som ligger bakom revisorernas skrivelse med förslag till riksdagen. Jag skall inte beröra den praktiska innebörden i revisorernas förslag utan den principiella sidan.

I det föreliggande betänkandet har finansutskottet - såvitt avser de punkter i revisorernas förslag som behandlar sedelförstörelsekontorets plats i riksbankens organisation och periodiseringen i riksbankens och

Torsdagen den
6 maj 1976

*Revisionen av
riksdagsförvaltning-
en*

riksgäldskontorets bokföring, om vilka skilda meningar råder mellan revisorerna å ena sidan och fullmäktige i riksbanken resp. riksgäldsfullmäktige å andra sidan – uttalat bl. a. följande: ”Med hänsyn till det grundlagsenliga ansvar som fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret har för respektive verks förvaltning anser utskottet det inte lämpligt att riksdagen genom ett särskilt uttalande begränsar fullmäktiges handlingsfrihet i dessa fall.”

Jag vill då fråga utskottets talesman om detta är att tolka så, att om riksdagen följer sina egna revisorers förslag, skulle detta utgöra en begränsning av fullmäktiges handlingsfrihet, som man inte vill acceptera. Jag vill vidare göra riksdagen uppmärksam på att det inte råder någon grundlagsenlig skillnad mellan revisorerna och fullmäktige i riksbanken resp. riksgäldskontoret.

Den formella ställningen för riksdagens revisorer är följande:

1. Revisorerna har riksdagens uppdrag att granska riksbanken och riksgäldskontoret.

2. Som revisorernas – ävensom riksbankens och riksgäldskontorets – huvudman är det bara riksdagen som kan och skall ta ställning när det gäller ansvarsfrihet för riksbanken och riksgäldskontoret ävensom i andra frågor rörande revisionen av nämnda organ.

3. Tas det nu föreliggande utskottsbetänkandet utan kommentarer, kan osäkerhet uppstå om revisorernas kompetens.

Riksdagen har som huvudman för dessa tre nämnda organ i den yttre riksdagsförvaltningen att ta ställning till frågor, som berör eller aktualiseras av den. Det ankommer vidare – som i det nu aktuella fallet – på finansutskottet att ge riksdagen underlag för sådana ställningstaganden. Detta kan inte ske, om vi följer finansutskottets betänkande.

Vad är det som gör att jag kan säga detta om utskottsförslaget? Jo, om riksdagen följer utskottets betänkande så långt det nu föreligger, har riksdagen inte tagit någon ställning, eftersom riksdagen är huvudman för riksdagens revisorer och övriga här tidigare nämnda verk. Men enligt finansutskottets förslag viker riksdagen undan – utan att ge klart besked på denna punkt – vad gäller revisorernas förslag, som skiljer sig från bankofullmäktiges, att sedelförsörjningskontoret bör överföras till annan avdelning i banken och krav på en fullständigare periodisering av riksbankens och riksgäldskontorets inkomster och utgifter.

I princip skulle jag egentligen vilja föreslå återremiss av föreliggande betänkande för att förhindra att det beslut som riksdagen nu fattar kan anses såsom ett prejudikat, vilket i fortsättningen kan bedömas hindra revisorerna i deras revisionella arbete. Men då jag hoppas att utskottets uttalande kan betraktas såsom en engångsföreteelse, nöjer jag mig med att göra detta uttalande till kammarens protokoll.

Jag vill slutligen, fru talman, uttala min tillfredsställelse över att delade meningar i övrigt inte synes föreligga om de riktlinjer som revisorerna dragit upp för revisionen av riksdagsförvaltningen och att dessa riktlinjer sålunda kan läggas till grund för revisionens fortsatta arbete.

Torsdagen den
6 maj 1976

*Revisionen av
riksdagsförvaltning-
en*

Med hänvisning till vad jag här anført har jag inget yrkande.

I detta anförande instämde herrar Gustafsson i Byske (c), Bengtsson i Landskrona (s), Palm (s) och Nilsson i Trobro (m).

Herr ÅSLING (c):

Fru talman! Jag ber till att börja med att få ta fasta på vad herr Börjesson i Glömminge anförde avslutningsvis, nämligen att det i stort inte föreligger några delade meningar om de riktlinjer som skall ligga till grund för revisionens fortsatta arbete. Vi har i finansutskottets betänkande också betonat det betydande mått av enighet som numera råder beträffande de allmänna riktlinjerna för riksdagsrevisionen.

Den fråga som herr Börjesson aktualiserar i sitt inlägg är enligt vår uppfattning inte av den karaktär att den motiverar de slutsatser herr Börjesson tycks vilja dra i frågan. Utskottet förordar att revisorernas skrivelse delges fullmäktige, och det bör vad gäller den här aktuella frågan vara tillräckligt att fullmäktige på detta sätt informeras om revisorernas synpunkter.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till hemställan i finansutskottets betänkande nr 33.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Fru talman! Jag tackar för det svaret från finansutskottets ordförande och får väl tolka det så att riksdagens beslut i dag inte skulle ha någon prejudicerande betydelse för revisionen i fortsättningen.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10 Föredrags

Finansutskottets betänkanden

1975/76:34 med anledning av propositionen 1975/76:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 såvitt avser finansdepartementets verksamhetsområde

1975/76:35 med anledning av propositionen 1975/76:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 såvitt avser statens allmänna fastighetsfond

Skatteutskottets betänkande

1975/76:59 med anledning av propositionen 1975/76:195 om ändring i lagen (1960:258) om utjämningskatt på vissa varor, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 11 Ersättning för behandlingsskador inom sjukvården

Nr 120

Torsdagen den
6 maj 1976

Föredrogs lagutskottets betänkande 1975/76:17 med anledning av motioner om vidgad rätt till ersättning för behandlingsskador inom sjukvården.

*Ersättning för
behandlingsskador
inom sjukvården*

I detta betänkande behandlades motionerna 1975/76:300 av herr Ahlmark m. fl. (fp), 1975/76:544 av herr Gillström (s), 1975/76:1100 av herr Carlshamre m. fl. (m, s och c), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde att medicinalansvarskommittén fick i uppgift att utreda och föreslå åtgärder syftande till obligatoriskt försäkringsskydd mot behandlingsskador i sjukvården,

1975/76:1112 av fru Marklund m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen hos regeringen hemställde om utarbetande av en lag om allmän obligatorisk patientförsäkring; i enlighet med de principer som angetts i motionen, att föreläggas riksdagen,

2. att riksdagen uttalade

a) att även tandläkarhögskolorna borde ingå i en allmän patientförsäkring,

b) att äldre skadefall borde regleras enligt nu gällande försäkringsrättsliga regler och att förslag härom av regeringen borde föreläggas riksdagen, och

1975/76:1115 av herr Nyhage m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen begärde att regeringen på lämpligt sätt beaktade vad i motionen anförts om en inventering av patienter och personal samt ersättning rörande den s. k. sjukhussjukan.

Utskottet hemställde

1. beträffande obligatorisk patientförsäkring att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1100 och motionen 1975/76:1112 yrkandena 1 och 2 a,

2. beträffande ersättning för äldre behandlingsskador att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:300 och 1975/76:1115 samt motionen 1975/76:1112 yrkandet 2 b,

3. beträffande utbyggnad av ansvarsåtagandet att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:544.

Reservation hade avgivits beträffande obligatorisk patientförsäkring av herrar Börjesson i Falköping (c), Sjöholm (fp) och Israelsson (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen skulle dels med anledning av motionen 1975/76:1100 och motionen 1975/76:1112 yrkande 1 ge regeringen till känna vad reservanterna anført om utredning angående objektivet skadeståndsansvar inom sjuk- och hälsovården, dels avslå motionen 1975/76:1112 yrkande 2 a.

Torsdagen den
6 maj 1976

*Ersättning för
behandlingskador
inom sjukvården*

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande ersättning för äldre behandlingsskador av herr Börjesson i Falköping (c).

Herr ISRAELSSON (vpk):

Fru talman! Inom den sjukvård som bedrivs av det allmänna finns sedan ingången av år 1975 en allmän patientförsäkring som på objektiv skadeståndsrättslig grund ersätter behandlingsskador. Ett önskemål är att denna försäkring kan byggas ut och ge bättre förmåner och framför allt en bättre täckning så att *all* sjukvård kommer att omfattas. I vpk-motionen 1975/76:1112 tar vi upp frågan om en heltäckande försäkring som på objektiv skadeståndsrättslig grund skall ge ersättning vid behandlingsskador. Vi kräver att envar som utövar sjukvårdande verksamhet skall vara skyldig att ansluta sig till en sådan obligatorisk sjukförsäkring. Vi har också påyrkat att läkemedels- och produktsskador skall täckas genom en obligatorisk försäkring som betalas av tillverkare eller importörer. Vidare har vi tagit upp ersättning till äldre skadefall efter samma grunder som gäller för försäkringsfallen.

Det område inom sjukvården som nu inte täcks av patientförsäkring är sjukvård som utövas av vissa privatpraktiserande. I vissa fall bedrivs dessutom verksamheten som aktiebolag, varför det också kan ställa sig svårt att få ut ersättning ens efter rent skadeståndsrättsliga grunder. Många privatpraktiserande inom sjukvården är emellertid anslutna till försäkring, men att få en heltäckning torde ställa sig svårt med mindre man inför ett obligatorium med garantier mot oförsäkrade utövare på samma sätt som nu sker inom trafikförsäkringssystemet genom att bolagen svarar för sådana som är oförsäkrade.

Utskottet har i sin skrivning ställt sig mycket positivt till kravet om en heltäckande försäkring, men det har inte velat sträcka sig den sista biten för att säkra kravet och tillstyrka utredning om ett obligatorium. Det gör vi emellertid i reservationen.

Vad sedan gäller läkemedels- och produktsskador så hänvisar utskottet till pågående utredning och vill avvakta vad som kan komma ut därifrån. Nu har också nyligen produktansvarskommittén avlämnat ett betänkande, Produktansvar (SOU 1976:23), i vilket en försäkring mot läkemedelsskador föreslås. Försäkringen föreslås få karaktären av en obligatorisk olycksfallsförsäkring för skador som orsakas av läkemedel. Ersättning skall utgå efter särskild riskvärdering och försäkringen är främst avsedd att lämna ersättning för allvarliga och oväntade skador av läkemedel. Försäkringen skall finansieras av tillverkare och importörer av läkemedel. I anledning av detta förslag så har vi inte reserverat oss för bifall till motionsyrkandet i denna punkt men uttalar att det är önskvärt att regeringen skyndsamt lägger fram förslag i denna fråga.

Vad gäller tandläkarhögskolorna så har det vid utskottsbehandlingen framkommit att patientförsäkring redan är gällande för detta område varför yrkandet inte vidhålls på denna punkt.

Vad gäller kravet på ersättning för äldre behandlingsskador efter samma

grunder som gäller i fråga om försäkrade så har det visat sig bli besvärligt med gränsdragningen. Vid en hearing i utskottet har det emellertid framkommit att ersättningar betalats ut i vissa fall utan att försäkring förelegat, och det har ställts i utsikt att så kan komma att ske för ytterligare sådana fall som blir uppdagade. Med detta har vi tills vidare låtit oss nöja.

Men i fråga om kravet på ett heltäckande patientskydd står vi fast. Det är orimligt att inte alla som söker sjukvård får samma skydd, oberoende av var denna sjukvård söks.

Därför, fru talman, yrkar jag bifall till reservationen av herr Börjesson i Falköping m. fl.

Herr SJÖHOLM (fp):

Fru talman! Jag skall fatta mig kort. Herr Israelsson har redan redogjort för vad det rör sig om.

En del av reservationen bygger på en motion av herr Carlshamre. Det är en utmärkt motion – så utmärkt att hans partikamrater i utskottet inte har röstat för den. Den innebär helt enkelt att alla som utövar läkaryrket i detta land skall vara försäkrade. Det är ett rimligt krav. Även läkare gör ju misstag – det är ofrånkomligt, ehuru beklagligt. Dessa misstag är särskilt menliga både för patienten och läkaren själv.

Innebörden i reservationen är alltså helt enkelt att för behörighet att utöva läkaryrket skall krävas bl. a. en försäkring med ett objektiva skadeståndsansvar. Detta borde vara ganska självklart. Det är förvånansvärt att inte hela utskottet kunnat ställa sig bakom detta förslag. Utskottet säger att detta är bra, men att man skall lita på frivilligheten till att börja med. Om det visar sig att man inte får med de privatpraktiserande, får man ta till lagstiftning.

Jag tycker dock det inte är för mycket begärt av den som utövar läkaryrket att han skall ha en försäkring. Detta är den enkla innebörden i reservationen och jag ber att få yrka bifall till den.

Herr NYHAGE (m):

Fru talman! I motion nr 1115 har vi motionärer tagit upp frågan om någon form av ersättning till de människor som drabbats av den s. k. sjukhussjukan före den 1 januari 1975 och som därmed alltså inte omfattas av patientförsäkringen. Eftersom motionen utförligt har refererats i lagutskottets betänkande nr 17 nöjer jag mig här med att göra några kommentarer med anledning av utskottets skrivning och ställningstagande.

Det är alldeles uppenbart att de av sjukhussjukan drabbade människorna, för vilka patientförsäkringen ej gäller, känner sig åsidosatta och illa behandlade. Det måste ju för dem vara svårt att inse, att det inte skulle kunna finnas någon möjlighet att också ge ersättning åt redan tidigare inträffade skadefall – skador som de åsamkats utan egen förskyllan! Samhällets ansvar måste rimligen vara lika stort för tiden före den 1 januari 1975 som efter detta datum!

Torsdagen den
6 maj 1976

*Ersättning för
behandlingskador
inom sjukvården*

Vi motionärer har begärt att man skall göra en inventering för att kunna få ett begrepp om hur många människor det här är fråga om och därmed erhålla underlag för vidare diskussioner i ersättningsfrågan. Det är ju först när vi vet antalet fall – och i synnerhet antalet svårare fall – som vi kan ha en uppfattning om möjligheterna att ge någon ersättning och omfattningen av denna. Utskottet har dock inte visat någon förståelse för denna vår begäran och vill tydligen inte medverka till att man åtminstone gör ett försök att finna former för att tillgodose ett högst berättigat rättvisekrav!

Utskottets inställning har säkert sin förklaring i att man har en klart förutfattad mening när det gäller kostnaderna för en ersättning till här ifrågavarande människor. I utskottsbetänkandet uttalas bl. a.: "Att vid sidan av patientförsäkringen införa en ersättningsskyldighet för äldre behandlingsskador skulle enligt utskottets mening medföra mycket stora kostnader för sjukvårdshuvudmännen och därigenom negativt påverka resurserna för sjuk- och hälsovård."

"Mycket stora kostnader" hävdar alltså utskottet utan att ha någon reell vetskap om hur många människor det gäller och omfattningen av deras skador! Men inte nog härmed – dessa enligt utskottet stora kostnader försvinner ju inte, därför att samhället inte vill ta sitt ansvar för dem. De drabbar i stället i så mycket högre grad dem som oförskyllt åsamkats skada vid just sjukvårdshuvudmännens inrättningar! Som om det inte skulle vara en tillräckligt stor tragedi att vara drabbad av obotlig skada för resten av sitt liv, utan att dessutom behöva dras med ekonomiska bekymmer påtvingade av just denna skada! Utskottets resonemang i kostnadsfrågan förefaller mig vara något cyniskt!

Utskottet menar att ersättningsskyldigheten för äldre behandlingsskador negativt skulle påverka resurserna för hälso- och sjukvård. Utskottet resonerar som om de av sjukhussjukan drabbade människorna inte skulle vara i behov av vård! Sjukvårdens resurser kan ju rimligen inte påverkas negativt genom att användas till sjukvård! Om utskottet verkligen menar vad utskottet anför, måste synsättet även här betraktas som cyniskt!

Utskottet har inte – fortfarande utan att känna till underlaget – kunnat ansluta sig till uppfattningen att systemet med patientförsäkringen skall kunna tillämpas retroaktivt. Det är säkert förenat med svårigheter att finna former för en retroaktiv ersättning, vilket vi också anför i vår motion, men hur kan man vara så säker på att detta inte går att lösa, innan man ens gjort ett försök? Vet verkligen utskottet, utan att känna till antalet fall, att det är ogenomförbart att ansluta åtminstone de svårare fallen till försäkringen med giltighet från t. ex. den 1 januari 1975 eller något senare datum? Alldeles omöjligt att lösa kan ju detta ändå inte vara, där det alltså inte är fråga om en retroaktiv ersättning från försäkringen men väl ett hänsynstagande till en tidigare inträffad sjukdom. Men är man inte ens villig medverka till att försök göres att klara detta, så löser man ju inga problem och då rör man sig uteslutande med förutfattade meningar!

Därtill kommer att det ju rimligen måste kunna gå att pröva andra vägar att lösa detta problem än via patientförsäkringen, vilket vi också anfört i vår motion men som utskottet inte alls beaktat. Men förut-sättningen är förstås fortfarande att man bemödar sig att söka ta reda på de aktuella sjukdomsfallen.

Avslutningsvis uttalar dock utskottet att det är angeläget att patienter som behandlingsskadats före patientförsäkringen kan få någon kompensation för sina skador. Utskottet har inhämtat och erfarit att såväl regeringen som flertalet landsting intagit en välvillig och positiv inställning till ett flertal skadeståndsanspråk. Utskottet anser det vara viktigt att detta sker även i fortsättningen. Detta låter ju mycket bra, men om man nu har den inställningen, varför är man då inte beredd och villig att medverka till att frågan löses på ett ändamålsenligt och rättvist sätt?

Utskottet anför vidare, att från allmänhetens synpunkt torde särskilt behandlingsskador i form av sjukhusmitten te sig som speciellt ömmande fall, där det kan anses naturligt att samhället åtar sig att svara för alla former av vårdkostnader. Detta uttalande ligger helt i linje med vad vi har eftersträvat i motionen. Men varför väljer då utskottet att inte ta hänsyn till allmänhetens synpunkt? Så illa kan det väl ändå inte vara att denna daterar sig från den 1 januari 1975?

Fru talman! Mot bakgrund av vad jag anfört yrkar jag bifall till motionen 1115 såväl vad gäller den föreslagna inventeringen som vad gäller ersättningen rörande den s. k. sjukhussjukan.

Herr TORWALD (c):

Fru talman! Inledningsvis vill jag nämna att denna typ av skador regleras genom bestämmelserna i 3 kap. 1 § skadeståndslagen. Men för att få skadestånd den vägen måste man kunna bevisa att någon har gjort ett fel. Bevisbördan ligger på den som hävdar att någon har gjort ett fel som lett till att patienten har blivit skadad. Skadeståndslagen är i sig själv också tillämplig på vissa industriella produkter, om dessa har sådana egenskaper att de kan vålla skador på en patient.

Svårigheten att bevisa att någon har blivit felaktigt behandlad har varit ett av skälen till att man har sökt sig fram andra vägar. Detta ledde till att man så småningom införde den försäkringsform som kallas patientförsäkring vid behandlingsskada. Denna trädde i kraft den 1 januari 1975. Syftet med försäkringen är just att ersättning skall kunna beviljas utan att det behöver bevisas att en behandling av en viss läkare eller av annan sjukvårdspersonal har varit felaktig. Kan man bara konstatera att en skada har uppkommit till följd av behandlingen, är vederbörande berättigad till ersättning.

Det bör kanske också nämnas att sådan försäkring tecknas i ett försäkringskonsortium och sedan i stort handläggs av försäkringskonsortiet resp. personalen inom landstingen, som är huvudmän för sjukvården. Man har därför skapat ett särskilt samarbetsorgan, patientförsäkringens samrådsgrupp, som skall verka för att dels följa utvecklingen så att man

Torsdagen den
6 maj 1976

*Ersättning för
behandlingsskador
inom sjukvården*

får en så likformig tillämpning som möjligt, dels kontinuerligt förelä eventuella justeringar som man finner erforderliga.

Dessutom finns en skadenämnd på sex personer som skall ta hand om speciellt svårbedömda fall och försöka komma fram till en lösning där. I sista hand – om patienten inte godtar denna skadenämnds bedömningar – finns det möjlighet att hänskjuta frågan till skiljemän.

Försäkringen har alltså varit i kraft endast drygt ett år, och erfarenheterna är inte så omfattande. Men såvitt utskottet kunnat inhämta synes försäkringen fungera ytterst tillfredsställande. Några befogade klagomål har i vart fall inte kommit till utskottets kännedom.

Sedan skulle jag vilja gå över till den reservation som finns och som har berörts av herrar Israelsson och Sjöholm.

I denna reservation yrkas i stora drag att en obligatorisk patientförsäkring skall införas. Utskottet har behandlat liknande yrkanden redan under åren 1972–1975. Jag tänker inte i detalj redovisa det utan bara hänvisa till att denna typ av obligatorisk försäkring som yrkas stöter på vissa praktiska svårigheter.

På s. 11 har vi angett att utskottet naturligtvis delar motionärernas uppfattning att det finns starka skäl för att patienterna även inom den privata vårdsektorn skall beredas det skydd som nu gäller inom den offentliga sektorn med hjälp av patientförsäkringen. Men vilken lösning som skall väljas anser vi däremot vara oklart. I vart fall är utskottet f. n. inte berett att medverka till att särreglera denna typ av skydd för patienterna. Som jag redan tidigare har sagt finns det möjligheter att falla tillbaka på skadeståndslagen.

Utskottet har kommit fram till att om man skulle tänka sig en lagstiftning om obligatorisk försäkring så skulle det oavsett formerna för denna bli nödvändigt att verkställa en ganska omfattande utredning, och den skulle bli tidsödande. Då skulle frågan under denna relativt långa tid vara helt oföst. Därför anser utskottet att man i första hand bör eftersträva att på frivillighetens väg få till stånd en tillfredsställande lösning av ersättningsproblemen vid behandlingsskador inom den privata vården. Det bör då noteras att Tandläkarförbundet redan kollektivt har anslutit sina medlemmar till en sådan försäkring från den 1 januari 1976. Av de privatpraktiserande läkarna är f. n. 1 500 anslutna till en typ av försäkring som i princip ger samma skydd som den allmänna patientförsäkringen.

Enligt vad utskottet har inhämtat arbetar nu såväl försäkringsgivaren som de medlemsorganisationer som finns med kraft på att i princip få alla som bedriver sjukvård i en eller annan form – inte bara läkare och tandläkare utan också sjuksköterskor och sjukgymnaster – med på en överenskommelse. Utskottet hoppas att detta skall leda till att i praktiken alla som utövar privat sjukvård i en eller annan form går med i försäkringen. Därmed blir de patienter som utnyttjar deras tjänster skyddade på samma sätt som när de är föremål för vård vid offentliga vårdinstitutioner.

När det gäller frågan om ersättning för produktsskador har herr Israelsson redan nämnt att en utredning är tillsatt – produktansvarskommittén – och jag nöjer mig med att säga att denna utredning bl. a. har fått direktiv om att försöka utarbeta ett ersättningsystem som antingen bygger på ett skaderättsligt system som ålägger tillverkare och importörer ett objektivat ansvar, eventuellt i förening med en obligatorisk ansvarighetsförsäkring, eller ett fristående försäkringssystem. Vilket av dessa båda system man till sist kommer att förorda blir kommitténs sak att svara på.

Till sist vill jag säga några ord beträffande herr Nyhages motion och hans relativt hårda uttalanden om utskottets enligt hans mening negativa inställning till problemen i samband med att patientförsäkringen började gälla från en viss dag, dvs. den 1 januari 1975. Detta innebär att man f. n. inte kan få ut några ersättningar i de fall då eventuella behandlingsskador uppkommit eller då man från patientens sida inte kunnat leda i bevis att felbehandling förekommit före denna tidpunkt. Det främsta skälet härför redovisas av utskottet på s. 9 i betänkandet, där det står: "Ett försäkringsavtal måste således avse en oviss händelse och det teoretiska underlaget för beräkningen av ersättningsbelopp, försäkringspremie, försäkringstagarens självrisk m. m. utgörs av sannolikhetskalkylen. En händelse, som redan inträffat, kan ej täckas genom försäkring." Av detta framgår att man med ett försäkringssystem som träder i kraft en viss tidpunkt inte kan ersätta redan inträffade skador. Sådana måste ersättas på annat sätt. Såsom herr Nyhage i och för sig redan har återgivit säger också utskottet på s. 14: "Ställningstagandet innebär självfallet inte att utskottet saknar förståelse för syftet med motionerna. Tvärtom anser utskottet det angeläget att patienter som behandlingsskadats före patientförsäkringen kan få någon kompensation för sina skador."

Utskottet säger också att det redan har inträffat att ersättning i ömmande fall har utgått för skador som inträffat före den 1 januari 1975. Sådana skador kan emellertid inte regleras genom försäkringarna, och riksdagen kan heller inte ålägga landstingen att handla på något visst sätt, utan man kan bara uttala förhoppningen att landstingen eller regeringen försöker att så långt det är möjligt tillgodose rimliga krav på ersättningar från sådana människor som drabbats hårt, och då tänker vi i första hand på sjukhussjukans offer. Det är alltså inte någon likgiltighet gentemot dessa patienter som har förestavat utskottets ställningstagande, utan det är helt enkelt så att vi inte har funnit praktiska vägar att lösa detta på det sätt motionärerna har tänkt sig.

Med detta, fru talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag på alla punkter.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Fru talman! Vad jag fick ut av herr Torwalds inlägg var i huvudsak att han sade emot sig själv. Först sade han nämligen att det skulle stöta på stora praktiska svårigheter att få de privatpraktiserande läkarna att

Torsdagen den
6 maj 1976

*Ersättning för
behandlingsskador
inom sjukvården*

ansluta sig till patientförsäkringen, men sedan sade han att 1 500 privatpraktiserande läkare redan var anslutna till den. Frågan är faktiskt ganska enkel. Man kunde ju helt enkelt fordra att alla privatpraktiserande läkare anslöt sig till patientförsäkringen. Nu har vi reservanter varit så försiktiga att vi endast föreslagit en utredning av frågan, eftersom det kan finnas vissa problem som behöver utredas. Men jag tror att man ganska enkelt kan lösa dem, och det fick jag ju belägg för genom herr Torwalds yttrande här i talarstolen.

Herr NYHAGE (m) kort genmäle:

Fru talman! Vad jag fick ut av herr Torwalds inlägg var att det inte nämns ett ord om den av oss i motionen begärda inventeringen i utskottsbetänkandet, och det sades ingenting om den nu heller.

Vad vi eftersträvar är att man åtminstone bemödar sig att försöka ta reda på antalet fall det här kan vara fråga om. I all synnerhet är de svårare fallen intressanta. Man kan inte vara så tvärsäker på att det inte går att inordna de svårare fallen i patientförsäkringen. Med litet god vilja måste detta kunna gå.

Det är alltså fråga om att de skall få tillhöra försäkringen förslagsvis tidigast från den 1 januari 1975 eller något senare datum. Det är inte fråga om en retroaktiv ersättning från försäkringen, utan det är fråga om ett retroaktivt hänsynstagande till ett inträffat skadefall. Det är intresset för att medverka till detta som vi finner så negativt från utskottets sida.

Herr ISRAELSSON (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Jag skall inte tillägga så mycket, eftersom jag ju inte blev speciellt angripen av herr Torwald. Dessutom har herr Sjöholm haft ordet.

Vid den hearing vi hade i utskottet där bl. a. Läkarförbundet var representerat ställde jag frågan: Hur ser Läkarförbundet exempelvis på om vi med rådande system skulle införa samma ordning som man har på trafikområdet? Försäkringen skulle då få täcka in hela området, och de som står för försäkringen nu – bl. a. Läkarförbundet – får betala premien. Det är en mindre grupp det rör sig om för att få en heltäckande försäkring. Representanten från Läkarförbundet ställde sig faktiskt inte helt avvisande till den tanken.

Jag tror inte man skall göra den här frågan så stor, för det är inte en stor fråga. Det är fråga om att täcka in ett förhållandevis litet område i proportion till det som redan är täckt. Jag tycker det är orimligt att de som besöker vissa privatpraktiserande läkare inte skall veta att de har samma trygghet där som de har om de går till den allmänna sjukvården eller till en läkare som är med i försäkringen. Det lilla utrymme som inte är täckt bör man se till att få täckt. Det behöver inte vara så krångligt och besvärligt att utreda som herr Torwald vill göra gällande. Jag tror det är förhållandevis lätt att ordna den här saken.

Herr TORWALD (c) kort genmäle:

Fru talman! Herr Sjöholm säger att jag motsäger mig själv när jag pläderar för utskottets ställningstagande. Det är knappast så.

Vad herr Sjöholm och de övriga reservanterna kräver är en obligatorisk försäkring, och då måste den, såvitt utskottet kan finna, regleras i lag. Det är den lagliga regleringen av vad försäkringen måste innehålla, av hur ersättningsystem och annat skall vara utformat, som vi bedömer skulle ta ganska lång tid i anspråk och som alltså skulle leda till att en längre tid förflöt utan att vi fick frågan ordentligt löst. Utskottet har i stället funnit att om man går vidare på den frivilliga väg som redan valts och som, enligt utskottets uppfattning, sannolikt kommer att leda till att samtliga privata utövare av sjukvård i olika former redan före detta års utgång är med i försäkringen, så är frågan löst utan att man behövt tillgripa lagstiftning.

Herr Nyhage kritiserar utskottet för att vi inte ställt oss bakom motionärernas krav på en inventering av hur många sjukdomsfall det finns. Det beror dels på svårigheter att göra en sådan inventering, dels på att vi funnit det omöjligt att inom ramen för den patientförsäkring man i första hand tydligen tänkt sig skulle stå för ersättningarna lösa detta problem. Då har vi funnit att inventeringen som sådan knappast är meningsfull.

Vad herr Israelsson sade kräver inget ytterligare bemötande från min sida. Man kan alltid strida om hur enkelt eller svårt det är att stifta viss lag. Men åtminstone ledamöterna i lagutskottet torde ha rätt god kännedom om att det faktiskt är ganska svårt att utforma en lag så att den täcker alla de eventuella problem som måste vara observerade i samband med lagens utformning.

Herr NYHAGE (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag är ledsen att behöva påpeka att man återigen gömmer sig bakom talet om att det skulle vara svårigheter innan man ens gjort något försök. Man har ju inte undersökt möjligheterna att ta fram de fall – och framför allt de svåra fallen – då människor har skadats på detta sätt före ikraftträdandet av försäkringen 1975.

Men vi har alldeles otvetydigt sagt i motionen – och jag sade det också i mitt anförande tidigare – att det rimligen måste finnas andra former än via försäkringen som man borde kunna pröva för att ge dessa människor en skälig ersättning för skador som de har åsamkats utan egen förskyllan. Det är den positiva inställningen till detta som jag efterlyser hos utskottets talesman.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Fru talman! Nu säger herr Torwald att det är svårt att stifta lagar, och visst är det det. Ätminstone att stifta goda lagar är svårt. Men nu har vi ju bara begärt att man skall tillsätta en utredning, och att det skulle vara svårt att tillsätta en utredning lär inte gå i någon i den här kammaren.

Torsdagen den
6 maj 1976

*Ersättning för
behandlingskador
inom sjukvården*

Herr TORWALD (c) kort genmäle:

Fru talman! Det finns ju å andra sidan, herr Sjöholm, ett ordstäv som säger att medan gräset växer dör kon. Medan vi utreder kanske vi får en mängd fall som faller igenom det sociala skyddsnät vi vill skapa. Vi tror att det går snabbare att komma fram på frivillighetens väg och på det sättet skydda patienterna.

Vad herr Nyhage säger beträffande inventeringen av dessa fall låter som om det vore mycket lätt. Men man måste då också hela tiden fråga sig hur man skall skaffa fram en bevisning, hur långt man skall gå tillbaka, osv. Vi tror att det är ytterligt svårt att klara detta. Från utskottets sida har vi ju klart uttalat att den enda framkomliga vägen torde vara att sjukvårdshuvudmännen, och kanske också regeringen, utger ersättning i vissa fall som kommer till deras kännedom. Jag kan inte tänka mig annat än att en människa som upplever sig själv ha blivit felbehandlad, och som har fått allvarliga skador på grund av denna felbehandling, också ger sig till känna hos sjukvårdshuvudmännen.

Fru tredje vice talmannen anmälde att herr Nyhage anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Fru talman! Att jag är reservant och att jag till utskottsbetänkandet har fogat ett särskilt yttrande föranleder mig att begära ordet och anföra några synpunkter.

Vad gäller reservationen vill jag för att spara tid bara hänvisa till vad herrar Israelsson och Sjöholm har anført, instämma i deras synpunkter och därmed också yrka bifall till reservationen.

Men, fru talman, jag har närmast begärt ordet för att motivera mitt särskilda yttrande. Detta yttrande har tillkommit i anledning av herr Nyhages m. fl. motion som herr Nyhage här närmare har redogjort för. Motionären ömmar speciellt för personer som har drabbats av behandlingsskador, vilka inträffat före den 1 januari 1975 och skulle ha varit ersättningsgrundande om skadorna uppkommit efter nämnda datum. Dessa personer har mycket svårt att inse varför de inte kan få någon ersättning ur den s. k. patientförsäkringen. Och jag förstår mer än väl deras situation – hur de upplever denna orättvisa. Jag skulle från talarstolen kunna ge flera exempel på just personer som har drabbats av behandlingsskador före den 1 januari 1975 och som nu inte erhåller någon som helst ersättning.

Tyvärr går det inte att försäkringsvägen lösa ersättningsfrågan just för sådana här skadefall. Det finns inget försäkringssystem som gör det möjligt att betala ut retroaktiv ersättning för skador som uppkommit innan försäkringen trädde i kraft. Jag har, herr Nyhage, varit i kontakt med försäkringsexperter och med dem diskuterat huruvida man skulle kunna få en försäkringsform som även täckte in de skador som har inträffat före den 1 januari 1975. Samtliga har betygat att det är alldeles omöjligt

ur försäkringsteknisk synpunkt att reglera dylika skador.

Vad herr Nyhage säger när han hävdar att den goda viljan saknas är inte alldeles riktigt. Det *finns* en god vilja – i varje fall har jag funnit en sådan. Jag är övertygad om att mina utskottskamrater också har besjälats av denna vilja att försöka lösa de här stackars människornas problem, men vi har inte kommit fram till att man via patientförsäkringen skulle kunna lösa ersättningsfrågan för dem.

Jag har sagt i mitt särskilda yttrande att det är angeläget att samhället medverkar till att ersättning jämväl utgår till dem som drabbats av behandlingsskador även om skadan uppkommit före den 1 januari 1975 – alltså till alla dem som har drabbats exempelvis av sjukhusmitta och som skulle ha varit berättigade att erhålla skadeersättning, om skadan inträffat efter den 1 januari 1975. Jag tycker att dessa människor skulle kunna ha rätt till att få ersättning, och när det nu inte går på försäkringsvägen får vi försöka se om det finns andra möjligheter för samhället att hjälpa de här människorna.

Det tillkommer regeringen och landstingen att i möjligaste mån bidra till ersättning för de behandlingsskador som inträffat före det datum jag nämnt. Vi kan inte ålägga dem att göra det, men vi kan ge uttryck för vår önskan, och den önskan vill jag vidarebefordra till dem det vederbör.

Jag har i det särskilda yttrandet framhållit att det är önskvärt att ersättning utgår till dessa personer för att därmed förhindra tröskeleffekterna i det nuvarande försäkringssystemet. Man kommer aldrig ifrån särskilda tröskeleffekter – det skall vi i detta sammanhang inte glömma bort.

Jag har med det sagda, fru talman, velat markera min viljeinriktning, som går ut på att ersättning skall utgå även till de personer som har drabbats av behandlingsskador före den 1 januari 1975 men att denna skadeersättning då bör utgå vid sidan av patientförsäkringen, när det är motiverat av att det föreligger ett skadeförhållande. Det är inte fråga om något missnöje från min sida med utskottets betänkande i denna del. Snarare vill jag i det särskilda yttrandet understryka utskottets skrivning, som jag tycker är positiv och uttrycker förståelse och en god viljeinriktning, även om mina utskottskamrater inte har skrivit på det särskilda yttrandet.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Börjesson i Falköping m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sjöholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 120

Torsdagen den
6 maj 1976

*Ersättning för
behandlingsskador
inom sjukvården*

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 17 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Börjesson i Falköping m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sjöholm begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 233
Nej - 66
Avstår - 6

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1115 av herr Nyhage m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12 Föredrogs

Lagutskottets betänkanden

1975/76:23 med anledning av motion om ändring av reglerna rörande upphovsrätt till visor och sånger

1975/76:24 med anledning av motion om skaderegleringen i försäkringsfall

1975/76:26 med anledning av motioner om vissa frågor rörande den summariska betalningsprocessen

1975/76:28 med anledning av motion om makars gemensamma ansvar för barnen och hemmets skötsel

Försvarsutskottets betänkanden

1975/76:33 med anledning av propositionen 1975/76:143 om vissa anslags- och organisationsfrågor rörande försvaret jämte motion

1975/76:34 med anledning av propositionen 1975/76:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 såvitt avser försvarsdepartementets verksamhetsområde

1975/76:35 med anledning av propositionen 1975/76:152 med förslag till åtgärder för försörjningsberedskapen jämte motion

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 13 Hälsovårdsupplysning, m. m.

Nr 120

Torsdagen den
6 maj 1976

Föredrogs socialutskottets betänkande 1975/76:39 med anledning av propositionen 1975/76:142 om upplysning i alkohol- och tobaksfrågorna och om anslag till hälsovårdsupplysning, m. m., såvitt propositionen hänvisats till socialutskottet, jämte motioner.

Hälsovårdsupplysning, m. m.

Sedan regeringen i propositionen 1975/76:100 (bilaga 7, punkten F 5) beräknat medel till hälsovårdsupplysning hade regeringen (socialdepartementet) genom propositionen 1975/76:142, såvitt propositionen hänvisats till socialutskottet, föreslagit riksdagen att

1. till Upplysning om tobak för budgetåret 1976/77 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kr.,
2. till Hälsovårdsupplysning för budgetåret 1976/77 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 9 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1975/76 års riksmöte väckta motionerna

1975/76:183 av herr Sjöholm (fp),

1975/76:217 av herr Börjesson i Falköping (c),

1975/76:270 av herr Hermansson m. fl. (vpk) såvitt nu var i fråga (yrkandet 2),

1975/76:477 av herr Nilsson i Agnäs (m),

1975/76:753 av fru Hambræus m. fl. (c, m, fp),

1975/76:1222 av herr Andersson i Edsbro m. fl. (c),

1975/76:1235 av herr Gernandt (c),

1975/76:1287 av fru Normark m. fl. (s),

1975/76:1294 av herr Romanus m. fl. (fp, s, c, m, vpk),

1975/76:2052 av fru Nilsson i Kristianstad m. fl. (c, m, fp),

1975/76:2076 av herrar Romanus (fp) och Sellgren (fp),

1975/76:2103 av herr Gernandt (c),

dels de med anledning av propositionen 1975/76:142 väckta motionerna

1975/76:2270 av herr Enlund m. fl. (fp, c, m, vpk),

1975/76:2271 av herrar Lundgren (s) och Andersson i Lycksele (s) samt

1975/76:2280 av herr Romanus (fp), vari hemställtts att riksdagen beslutade att till Hälsovårdsupplysning för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 9 500 000 kr. i syfte att möjliggöra en ökning av upplysningen om kost och motion.

Utskottet hemställde

1. beträffande vissa tobaksfrågor att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:183, 1975/76:477, 1975/76:1222, 1975/76:1287, 1975/76:1294,

Torsdagen den
6 maj 1976

Hälsovårdsupplys-
ning, m. m.

1975/76:2052, 1975/76:2076 och 1975/76:2270.

2. att riksdagen till Uppllysning om tobak för budgetåret 1976/77 under femte huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 2 000 000 kr.,

3. beträffande inriktningen m. m. av hälsouppllysningen att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:217, 1975/76:753, 1975/76:1235 och 1975/76:2103,

4. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975/76:270 (yrkandet 2) och motionen 1975/76:2280 till Hälsovårdsupplysning för budgetåret 1976/77 under femte huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 9 000 000 kr.,

5. beträffande informationsverksamhet genom vissa organisationer att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2271.

Reservation hade avgivits beträffande medelsanvisningen under anslaget Hälsovårdsupplysning av herr Romanus (fp) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2280 och med anledning av regeringens förslag samt med avslag på motionen 1975/76:270 (yrkandet 2) till Hälsovårdsupplysning för budgetåret 1976/77 under femte huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 9 500 000 kr.

Herr ROMANUS (fp):

Fru talman! När det gäller åtgärder mot tobaksskadorna, som är vår största hälsofara, har riksdagen ständigt varit pådrivande och regeringen återhållande. Ända sedan riksdagen år 1968 begärde ett brett åtgärdsprogram mot tobaksskadorna har detta varit fallet.

Det är nu snart tre år sedan tobaksutredningen lade fram sitt förslag, och fortfarande har det inte redovisats för riksdagen. Den proposition vi nu behandlar har en fördel, och det är att man anslår ett ganska rejält belopp till uppllysning om tobakens skadeverkningar. Det är bra. Men när det gäller att redovisa ett allsidigt åtgärdsprogram är det en mycket tunn produkt som herr Aspling har lämnat till riksdagen. Socialutskottet fortsätter därför sin goda tradition att vara pådrivande och gör en mängd viktiga uttalanden, som jag här helt kort skall be att få visa på.

Utskottet påminner om sitt uttalande i höstas att det är "oundgängligen nödvändigt att ett mera utförligt program avseende åtgärder mot tobakens skadeverkningar snarast presenteras för riksdagen". Det är starka ord, men ändå finner utskottet det nödvändigt att nu, när man besvarar motioner i frågan, än en gång uttala följande: "Med hänsyn till den vikt utskottet tillmäter tobaksfrågan är det emellertid i överensstämmelse med vad riksdagen tidigare uttalat påkallat att riksdagen får ta ställning till ett mera fullständigt program på området" – mera fullständigt än den proposition som regeringen nu har lagt fram. Man undrar: Vad är det egentligen ytterligare som krävs för att regeringen skall handla, utöver de uttalanden som utskottet här gör?

I motionen begärs det också att riksdagen skall ställa sig bakom prin-

cipen om rökfria offentliga miljöer. Det gör utskottet genom att uttala "att utskottet helt kan ställa sig bakom motionärernas önskemål att vi i en helt annan utsträckning än f. n. är fallet skall skapa rökfria miljöer. Detta gäller naturligtvis i särskilt hög grad väntrum, utrymmen i allmänna transportmedel och andra liknande platser som åsyftas i motionerna."

Jag får säga att vi snabbt har blivit bönhörda på en viktig punkt. Vi har kunnat ta del av det glädjande meddelandet att statens järnvägar kommer att gå in för principen friskare luft i serveringsvagnarna. Om någon anser att det är ett glädjeämne så kan man konstatera att vi i fortsättningen bättre kommer att känna hur den mat smakar som serveras där.

På ett annat transportmedelsområde kunde man också vidta åtgärder. Jag har fått åtskilliga brev från taxiförare som vill att man skall införa principen att de som kör taxi skall ha rätt att hävda att det skall vara rökfritt i den bil som är deras arbetsplats. Det är ganska häpnadsväckande att den rätten inte redan är garanterad dem. De flesta människor åker kanske taxi några minuter eller högst en halvtimme. Skall de då inte kunna avstå från att röka om den som har taxin som arbetsplats begär det? Jag tycker det borde vara en självklarhet.

Principen om rökfri arbetsmiljö, som också har tagits upp i motioner, ställer sig utskottet bakom. Utskottet säger att man inte har någon från motionärerna avvikande uppfattning om den principen. Utskottet pekar också på att "de regler som finns för hygieniska gränsvärden på en arbetsplats gäller oavsett föroreningskällan och att det således åligger yrkesinspektionen och de kommunala tillsynsmännen att ingripa även i de fall då till följd av tobaksrökning ett överskridande av gränsvärdena kan befaras på en arbetsplats". Och det kan det t. ex. på många restauranger, där de som arbetar riskerar att få i sig en alltför hög halt av bl. a. koloxid.

Också här har vi de senaste dagarna kunnat se en glädjande nyhet i tidningarna. En kommitté i Storstockholm med Gunnar Hjerne som ordförande har lanserat principen rätt till rökfri arbetsmiljö. Den får naturligtvis införas med de anställdas medverkan, men den borde vara en självklarhet när man tänker på hur viktig vi anser att bekämpningen av andra föroreningar på arbetsplatsen är.

Vidare vill jag peka på det uttalande som utskottet gör med anledning av en fempartimotion som jag har varit med om att väcka. I motionen framhåller vi att det är dags för Sverige att ställa sig som värd för nästa världskonferens om rökning och hälsa. Utskottet anser att det kan vara motiverat att Sverige står som värd för en sådan konferens, men initiativet bör tas av den organisation som vi har tänkt oss skall stå som värd, nämligen Nationalföreningen för upplysning om tobakens skadeverkningar. Jag hoppas att organisationen snart kommer att ta ett sådant initiativ. Det bör självfallet behandlas positivt av regeringen mot bakgrund av vad utskottet har sagt.

Fru talman! Jag tänkte också be att få säga några ord om den fråga

Torsdagen den
6 maj 1976

*Hälsovårdsupplys-
ning, m. m.*

där det finns en reservation vid betänkandet, nämligen upplysningsverksamheten om kost och motion.

En del kanske minns att regeringen förra året försökte skära ned anslaget till hälsovårdsupplysning. Vad man då framför allt riktade sig mot var just anslaget till upplysning om kost och motion. Det lyckades utskottet i stort sett förhindra, men med det förslag som regeringen nu lägger fram blir det en rejäl minskning av anslaget till upplysning om kost och motion, om man jämför med förra budgetåret och tar hänsyn till de prisstegringar som har inträffat.

Det är naturligtvis inte bara fråga om ekonomiska resurser, det är också fråga om vad man gör i sin informationsverksamhet. Vi har väl alla upplevt att det har bedrivits en kampanj på kost- och motionsområdet som onekligen har fått en viss uppmärksamhet och som har viss anknytning till socialstyrelsens verksamhet på detta område. Man kan dra olika slutsatser av den kampanj som har bedrivits, och det har också gjorts i den allmänna diskussionen. För min del har jag dragit den slutsatsen att det är viktigt att socialstyrelsen har tillräckliga resurser för sin informationsverksamhet, så att den inte blir beroende av producentintressen.

Jag tycker att det är märkligt att regeringen framhärdar i sina attacker mot den här verksamheten, trots att man i andra sammanhang ofta talar om vikten av upplysning om kost och motion, både för att folkhälsan skall förbättras och för att Sverige skall kunna lämna ett bidrag till en begränsning av slöseriet med världens livsmedelstillgångar. I ett radio-program som jag lyssnade till fick t. ex. statssekreteraren Lönnqvist i jordbruksdepartementet frågan vad Sverige gör för att vi mindre än hittills skall förlösa jordens livsmedelsresurser genom att använda dyra proteiner. Lönnqvist pekade i sitt svar just på vikten av socialstyrelsens upplysningsverksamhet om kost och motion. Men när det kommer till kritan, när det gäller att skaffa pengar är det tydligen framför allt på det här området som regeringen vill hålla igen och t. o. m. skära ned verksamheten.

Fru talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till den reservation som fogats till socialutskottets betänkande nr 39. Ett bifall till reservationen, som alltså innebär en halv miljon kronor ytterligare på detta anslag, skulle göra det möjligt att motverka effekterna och prisstegringarna och att därutöver få en mycket obetydlig ökning av insatserna på detta område i förhållande till förra året.

I detta anförande instämde herr Börjesson i Falköping (c).

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Fru talman! Herr Romanus har gjort det lätt för mig, eftersom han här nästan uppträdde som utskottets talesman, utom i den sista delen av sitt anförande. Jag skall emellertid ändå ta tillfället i akt och säga någonting i den fråga som rör tobaken – det övriga lämnar jag i stort

sett åt sidan.

Tobaksfrågan har under senare år kommit att tilldra sig ett allt större intresse – det har vi märkt i socialutskottet. Det stora problemet har varit hur vi skall kunna begränsa konsumtionen och därmed förbättra hälsotillståndet i vårt land.

I samband med behandlingen av propositionen 142 har vi också haft att ta ställning till åtskilliga motioner. Den uppmärksamme läsaren av betänkandet finner att dessa motioner blivit välvilligt behandlade. Utskottet har varken behövt avstyrka eller tillstyrka dem, eftersom de flesta ligger helt i linje med propositionens allmänna synsätt. Motionerna kan tas som ett bevis för att det i riksdagen finns ett starkt intresse för den fråga som socialministern tagit upp i denna proposition. Socialministern har alltså ett starkt stöd i riksdagen.

Jag skall beröra några av de frågor som tagits upp i propositionen och motionerna och även hänvisa till tidigare åtgärder.

Vi har beslutat införa varningstexter och innehållsdeklarationer på paketen till tobaksvaror. Dessa bestämmelser kommer att träda i kraft vid årsskiftet. Reklamutredningen arbetar med tobaksfrågan, och vi väntar att utredningen skall bli färdig under detta år; vi får alltså snart ett förslag på den punkten, och det är viktigt.

Socialministern säger i propositionen att vi behöver ett målinriktat åtgärdsprogram, och utskottet understryker detta ytterligare, såsom också herr Romanus påpekade i sitt anförande. Utskottet säger att det är påkallat att riksdagen får ta ställning till ett mer utförligt program på området.

I en del motioner yrkas ett mer eller mindre direkt förbud mot rökning i olika sammanhang.

Utskottet understryker vikten av att det finns frihet från rökning i vissa offentliga sammanhang men tvivlar självklart på möjligheten att lagstifta om detta. Lagstiftning kräver ju sanktioner, och för att man skall kunna tillgripa sanktioner måste man kunna bevisa någonting. Det kan nog vara rätt svårt att i detta sammanhang ställa till rättegångar. Vi tror alltså mer på upplysning och propaganda och anser att det bör vara möjligt att komma fram på den vägen.

Som bekant har utskottet för sin del gått före med gott exempel. Vi släpper ut de röksugna varje timma för att de skall få ägna sig åt sina laster ett tag, och vi andra kan få dricka en kopp kaffe kanske.

Sedan mycket lång tid tillbaka finns det skilda kupéer för rökare och icke-rökare på tågen. Nu har SJ kommit med en propå om att det skall vara rökfritt i restaurangvagnarna. Hela 75 % hade önskat det. Det är alltså en majoritet som nu får sin vilja igenom. På flyget reserverar man olika platser för rökare och icke-rökare sedan en tid tillbaka. Det är också ett resultat av propagandan mot rökningen. Det finns, säger utskottet, vissa restauranger som har särskilda avdelningar för icke-rökare. Men var och en förstår ju att det kan vara rätt besvärligt att dela upp människor så, därför att i ett sällskap som äter tillsammans kan det ju finnas både rökare och icke-rökare. Det händer alltså en del saker i kölvattnet på

Torsdagen den
6 maj 1976

Hälsovårdsupplysning, m. m.

den propaganda och den upplysning som sker.

I motioner om rökfria arbetsplatser påpekas sambandet mellan rökning och asbest. Vi har haft den frågan uppe i socialutskottet vid flera mycket utförliga föredragningar. Det stod alldeles klart för oss som var med att det föreligger ett samband mellan rökning och asbest som är svårt att komma till rätta med. Risken för cancer blir mångdubbelt större för den som röker än för den som inte gör det. Med anledning härav och naturligtvis också på grund av tidigare upptäckter har arbetarskyddstyrelsen utfärdat bestämmelser, där man betonar detta samband med mycket stor kraft.

När det gäller rökning på arbetsplatserna finns det hygieniska gränsvärden, och där får man lita till kamratandan och hänsynen till varandra och – det är självklart – till arbetsgivarparten.

Det förbereds också särskilda insatser när det gäller mödra- och barnhälsovården.

Tobaksrökning är ett viktigt folkhälsoproblem, och rökning är sannolikt en av våra vanligaste sjukdomsorsaker, säger utskottet sammanfattningsvis och påpekar att det f. n. torde råda enighet om detta och att man även internationellt, i Världshälsoorganisationen, har uppmärksammat de risker som finns.

Propositionen innebär att man anslår 2 milj. kr. till upplysning om tobak, och vi har tidigare på tilläggsbudget anslagit 700 000 kr. för detta ändamål. Det är en icke föraktlig summa pengar. Dessa pengar skall gå till socialstyrelsens nämnd för hälsovårdsupplysning, som inom sig har tillgång till sakkunskap och representanter för våra folkrörelser. En referensgrupp skall också tillsättas med representanter från olika håll, bl. a. från statens ungdomsråd.

Herr Romanus m. fl. har begärt att riksdagen skall ta initiativ till en fjärde världskongress om rökning och hälsa 1979. Han berörde det i sitt anförande. Men det är ju så att det är enskilda organisationer som skall ta initiativ, och riksdagen kan knappast gå in och säga: Nu inbjuder vi. Jag vill påpeka att utskottets skrivning indirekt är ett tillstyrkande av den motionen.

Jag skall, fru talman, inte uppehålla mig länge vid andra halvan av utskottets skrivning, alltså den som berör hälsovårdsupplysning i övrigt, kost och motion, beroendeframkallande medel, som ju skatteutskottet behandlar, samt sexual- och samlevnadsfrågor. Jag vill bara säga till herr Romanus att det, även om man har fått hålla tillbaka när det gäller kost och motion, ändå har skett en viss ökning av anslaget därvidlag.

Anslaget till sexual- och samlevnadsfrågor är ett relativt nytt anslag. Det tillkom i samband med abortlagstiftningen och har nyss börjat fungera. Här finns en motion av herrar Lundgren och Andersson i Lycksele, vari begärs att även andra organisationer än kvinno- och ungdomsorganisationer skall tillkomma. Socialutskottet har följt principen att man, så länge anslaget inte är större, inte skall strila ut pengarna till alltför många organisationer. Men det finns givetvis ändå möjligheter att få

medel ur detta anslag. Det säger också utskottet i sin skrivning.

Sammanfattningsvis vill jag framhålla att propositionen föreslår en ökning av anslaget från 8,3 till 15 milj. kr., vilket inte är så dåligt marscherat. Jag yrkar, fru talman, bifall till utskottets hemställan samt avslag på den reservation som herr Romanus står för.

Herr LUNDGREN (s):

Fru talman! Herr Andersson i Lycksele och jag har i motionen 2271 aktualiserat anslaget för information om olika abortförebyggande åtgärder.

Utskottet skriver ganska välvilligt. Att skrivningen inte är helt välvillig beror kanske på motionens utformning. Den viktigaste udden i motionen är nämligen riktad mot de ungdoms- och kvinnoorganisationer som inte sökt anslag för information inom området sexual- och samlevnadsfrågor. De organisationer det gäller – det framgår av den bilaga som är fogad till motionen – är tyvärr kristna, nykterhets- och idrottsorganisationer. Detta finner vi motionärer verkligen beklagligt. Med vår motion har vi därför velat ägna detta särskild uppmärksamhet. Vi frågar oss vilka orsakerna är. Och vi önskar att dessa traditionellt mycket betydelsefulla folkrörelser skall kunna stimuleras till informationsinsatser inom området sexual-samlevnadsfrågor, vari informationen om abortförebyggande åtgärder ingår som en viktig del.

Vi motionärer är på det klara med och delar utskottets uppfattning att anslagen – i varje fall f. n. – främst bör förbehållas ungdoms- och kvinnoorganisationer. Vad vi alltså nu i första hand tänker på är ungdomsorganisationer inom de kristna, nyktra och idrottsliga folkrörelserna. Det finns exempelvis en hel rad av kristna ungdomsförbund. Det är mycket anmärkningsvärt att endast *ett* sådant ungdomsförbund, Svenska missionsförbundets ungdom, sökt – och fått – anslag för information i abortförebyggande syfte. Här har ju kristna en utomordenlig möjlighet att med statliga medel utifrån sina egna ideologiska och verksamhetsmässiga synpunkter framställa informationsmaterial i abortförebyggande syfte. Varför utnyttjar man inte detta? Sexual- och samlevnadsfrågor inkl. abortförebyggande åtgärder är ju stora och centrala frågor. Har inte informationen nått ut till de kristna ungdomsförbunden om denna möjlighet? Eller blundar de kristna ungdomsledarna för det måhända obehagliga faktum att abortproblematiken är aktuell också för ungdomar i kristna ungdomsgrupper?

Allt nog, informationen till de ungdomsorganisationer som ännu inte sökt bidrag borde intensifieras eller göras annorlunda. Hittills har informationen ju inte alls gett tillräckligt resultat.

Fru talman! En kommentar också till utskottets skrivning om att även icke ungdoms- eller kvinnoorganisationer kan få sådant här bidrag. Visserligen är utskottet restriktivt när det använder uttrycket "synnerliga skäl", men detta är säkert, som Evert Svensson i Kungälv f. ö. framhöll, motiverat i dag av *ekonomiska* prioriteringsorsaker och knappast av *prin-*

cipiella. Även vuxna karlar – för det är ju dem som det i så fall gäller – kan verkligen behöva information om abortförebyggande åtgärder!

Till sist, fru talman, konstaterar jag med tillfredsställelse att det totala bidragsbeloppet höjs från 2 milj. kr. till 2,2 milj. kr. Dessa 200 000 kr. bör vara ett inte öväsentligt tillskott att förmedla till främst de ungdomsorganisationer som hittills inte sökt bidrag. Bl. a. kristna ungdomsförbund borde i detta sammanhang, liksom exempelvis de politiska ungdomsförbunden, utnyttja de statliga medel som finns. Att informera om abortförebyggande åtgärder borde vara en högst självklar uppgift för alla våra folkrörelser som bedriver ungdomsverksamhet. Ur min synpunkt borde dock de kristnas uppgift här vara särskilt uppenbar.

Fru talman! Jag har inget särskilt yrkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1–3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Romanus, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14 Vissa abortfrågor

Föredrogs socialutskottets betänkande 1975/76:41 med anledning av motioner om vissa abortfrågor.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975/76:271 av herr Karlehagen m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde sådan författningsändring att sjukvårdspersonal, som av etiska skäl hade svårt att medverka vid abortingrepp, skulle tillförsäkras rätt att erhålla befrielse från att delta i verksamheten härmed.

1975/76:473 av herr Fridolfsson m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde ett sådant förtydligande av författningen att det av denna klart framgick att läkare och annan sjukvårdspersonal som av etiska eller religiösa skäl begärde befrielse från att delta i abortingrepp skulle medges sådan i alla fall där det *icke* – vid strikt medicinsk indikation – förelåg fara för moderns liv eller hälsa,

1975/76:758 av herr Johansson i Skärstad m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde

1. att ett klarläggande uttalande gjordes om att abort endast vore en

yttersta nödlösning,

2. att en tilläggskungörelse utarbetades med innebörden att ingen inom sjukvården anställd, som av etiska eller religiösa skäl fann det oacceptabelt att medverka vid abortingrepp, skulle kunna tvingas härtill,

1975/76:1257 av fröken Hörlén m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde sådan författningsändring att sjukvårdspersonal, som av etiska eller religiösa skäl så begärde, i enlighet med socialutskottets intentioner skulle erhålla befrielse från uppgiften att medverka vid abortingrepp,

1975/76:1258 av fröken Hörlén m. fl. (fp) och

1975/76:1282 av herr Nilsson i Agnäs (m).

Utskottet hemställde

1. beträffande begäran om förslag till ny abortlagstiftning att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1282,

2. beträffande visst riksdagsuttalande om abort att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:758 (yrkandet 1),

3. beträffande intensifierade åtgärder för att nedbringa antalet aborter att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1258,

4. beträffande rätt för sjukvårdspersonal till befrielse från deltagande i abortingrepp att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:271, motionen 1975/76:473, motionen 1975/76:758 (yrkandet 2) och motionen 1975/76:1257.

Reservation hade avgivits

beträffande rätt för sjukvårdspersonal till befrielse från deltagande i abortingrepp

av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:271, motionen 1975/76:473, motionen 1975/76:758 (yrkande 2) och motionen 1975/76:1257 gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Herr ÅKERLIND (m):

Fru talman! Till det här utskottsbetänkandet har herr Carlshamre och jag fogat en reservation som gäller rätt för sjukvårdspersonal att få befrielse från deltagande i abortverksamhet. Den frågan har varit aktuell vid flera tillfällen. När abortlagstiftningen behandlades 1974 förelåg flera motioner som innehöll yrkanden om att förhållandena skulle regleras i lag eller författning. Även förra året väcktes motioner i ämnet. Det har inte alltid varit möjligt för sjukvårdspersonal att få sådan här befrielse. Detta är också verifierat.

Förra året var utskottet mycket kritiskt över lag mot rådande förhållanden och mot socialstyrelsens inställning i dessa frågor. Även då hade vi en reservation till utskottsbetänkandet i ärendet i vilken vi begärde att sjukvårdspersonalen skulle garanteras att slippa medverka vid abort.

Den reservationen bifölls inte, och i år har det kommit nya motioner, fyra stycken, som kräver att den här rätten skall finnas.

Nu har socialstyrelsen efter den kritik som har kommit utfärdat ett nytt cirkulär i ämnet. Det är intressant att läsa att socialstyrelsen anser det angeläget att abortverksamheten primärt organiseras så att i den samma inte tas i anspråk personal som finner det oförenligt med sin etiska eller religiösa uppfattning att medverka vid aborter. Socialstyrelsen förutsätter sålunda att den som under åberopande av sådana betänkligheter förklarar sig önska erhålla befrielse från sådan verksamhet skall slippa delta däri.

Det nya cirkuläret från socialstyrelsen ger större möjligheter, såvitt jag kan se, för sjukvårdspersonal att bli befriad, men det ger ingen definitiv, ovillkorlig rätt. Man "förutsätter" att det skall kunna ges möjligheter, man menar att verksamheten skall "primärt" organiseras så att det här kan ordnas.

Vi reservanter tycker inte detta är tillräckligt. I reservationen går vi motionskraven till mötes. Vi tycker inte att denna allvarliga fråga om rätt för personalen att slippa delta i abortverksamheten skall kunna avfärdas på det här sättet. Det skall finnas en ovillkorlig rätt, inskriven i författningen, en rätt som inte är beroende av tillfälliga stämningar som det lätt kan bli när det bara hänger på de cirkulär socialstyrelsen utfärdar med olika tidsmellanrum. Det är ingenting som hindrar att nästa cirkulär säger någonting annat igen.

Mot denna bakgrund vill jag yrka bifall till reservationen.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Socialstyrelsen har följt det förslag som utskottet hade förra året. Riksdagen har fått som den har velat. Någon anledning att skapa en författning och i lag reglera detta förhållande finns inte.

Vad herr Åkerlind säger om tillfälliga stämningar är ett egendomligt sätt att argumentera. Socialstyrelsens råd, anvisningar och direktiv grundas inte på tillfälliga stämningar, herr Åkerlind.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Det är förmätet att ta kammarens tid i anspråk när man vet att man inte kommer någon vart med det man säger, men jag lovar att vara fåmäld i fortsättningen av riksdagen.

Jag väckte i januari igen en motion om livets helgd, där jag begärde förslag till en ny abortlagstiftning. Enligt utskottets skrivning, när det avstyrkte motionen 1282, har den nya abortlagstiftningen stannat inför principen om kvinnans egen bestämmanderätt. Jag läste samma ord i betänkande nr 20 i höstas. Frågorna tränger sig på. Vad bestämmer då

kvinnan? Att hon inte vill ha barn? Att hon skall döda det väntade barnet? Bestämmer hon det utan andras inrådan eller tryck? Vill hon verkligen det? Vill kvinnan så?

Frågan värker inom mig. Kan en moder förgäta sitt barn? Har då en kvinna rätt över sin egen kropp? Ja. Har hon rätt också över en annans liv? Nej. Fostret hon bär är en individ, en annan människa än hon, ett eget liv, en person med rätt till integritet och skydd. Det är kristen syn. Därför tror jag icke att kvinnan verkligen vill abort. Jag skrev i motionen 1274 till 1975 års riksdag:

”Det är inte sant att fostret är en del av moderns kropp. Fostret är en individ. Fostret har från konceptionen människovärde. Därför har det västerländska rättsmedvetandet alltid betraktat fosterfördrivning som brott mot det femte budet.

Det är inte sant att en mor vill ha abort. Hon vill att barnet skall få födas. Hennes innersta instinkt, hennes moderliga övertygelse är att det liv som begynt och till vars vårdare hon utsetts skall få fullbordas och nå mognad. Aborterna är frukten av ett tänkande som förgriper sig på heliga normer, omistliga värderingar och i djupaste mening sant mänskligt väsen.”

Ingen har motbevisat mina påståenden.

En sjuksköterska talade. Jag satt som åhörare och noterade när hon talade om det spirande liv som en mor bär. Fyra veckor: fosterhjärta. Tolv veckor: fingrar, tår, ögonlock, näsa, öron, inre organ bildade, tio centimeter långt. T. o. m. 20 veckors foster har överlevt en födelse.

Herr talman! Vad är det som pågår i vårt land? Det händer att jag vaknar i skräck och tänker på det. Vi är på väg mot 40 000 aborter om året. Har vi råd med det? Har vi resurser? Är det en riktig användning av våra skattemedel, våra vårdplatser, vårdpersonalens arbetsförmåga? Har vi plats för alla cancersjuka? Kan vi satsa nog på de handikappades hjälpmedel och för att göra vårt samhälle vänligt och öppet för dem? Jag skrev i motionen vidare:

”Det är inte sant att Sverige har råd med aborterna. Vi har inte råd att lägga våra begränsade resurser för sjuk- och hälsovård på denna verksamhet i dödens tjänst. Våra läkare, vår sjukvårdspersonal behövs för positiva insatser i kampen mot lidande och förgängelse. Vi har inte råd att låta födelsetalet ytterligare sjunka. Proportionen mellan barn och åldringar är redan skrämmande.”

Ja, hur är det med födelsetalet, antalet levande födda 1975? Jag tycker att det är ohyggligt lågt. Vad skall det bli av våra skolor, våra barnhem, daghem och förskolor? Vem skall ta hand om de gamla? Vem skall svara för produktionen, för u-hjälpen? Vilka genier opererar vi bort – omistliga hjärnor och hjärtan som skulle lösa energiproblem, övervinna miljökadorna, finna läkemedel och bekämpa skrällen, smittorna och hungern?

Jag satt och skrev det här anförandet för en timme sedan, eftersom jag först då observerade att jag skulle tala i kväll. Så kom Ture Nermans

visa till mig:

Den vackraste visan om kärleken
kom aldrig på pränt.

Den blev kvar i en dröm i Montmartre
hos en fattig parisstudent.

Den skulle ha lyst över länderna
och tvingat en vår på knä,
och en värld skulle tryckt till sitt hjärta
en ny, en ny Musset.

Han skulle ha vandrat vid kajerna
med en blek liten blåögd Lucile
och diktat violer och kyssar
nu en natt i april.

Den vackraste visan om kärleken
kom aldrig på pränt.
Den begrovs i en massgrav i Flandern
med en fattig parisstudent.

Tänk att Ture Nerman fick födas, och hur grymt med kriget som
tog studenten och dödade den vackraste visan – onödiga krig och icke
nödvändiga aborter.

Jag har velat vara en kristen och till mig kommer frågan: Hur skall
vi svara Gud? Vi är förvaltare, vi är hushållare med en räkenskapsdag
för ögonen och det heter alltfört: Du skall icke dräpa.

Den dag detta bud icke längre är självklart okränkbart och fundamentalt
för vårt samhälle – då är demokratin död. Då vill inte jag vara med
i världen.

Utskottets skrivning är lågmäld och förklarande lugn, som en hand
som stryker ett skrämt barn, en sköterska som lugnar den misstänk-
samme.

Ingen fara – var bara förständig! Det skall bli bättre med rådgivning
och preventivteknik. Det skall bli bättre bostadspolitik och utbyggd
barnomsorg.

Och det storslaget avslutande partiet i skrivningen, påminnande om
en portal över en antik kyrkogård: "Utskottet anser det vara självklart
att regeringen med uppmärksamhet skall följa vad som sker på abort-
problematikens område och vidta erforderliga åtgärder då det visar sig
påkallat."

Regeringen? Vilken regering skall man vänta på?

Det är troligen inte sant att folkmajoriteten i vårt land stöder den
lagstiftning som genomfördes den 1 januari 1975, trots det flertal som
nåddes för denna lag i riksdagen. Men vart kommer en ensam motionär?

Jag har gått och väntat på kyrkornas rop, biskoparnas, frikyrkoledarnas,

mödrarnas. Jag uppfattar intet.

Måhända har min hörsel avtrubbats. Eller har det tystnat i vårt land, i kristenheten, inför förtrampandet av det heliga, av livet? Såsom när det i Uppenbarelsbokens domstexter heter att en tystnad uppstod i himmelen vid det sjunde inseglets brytande.

Vad kan man vänta av en regering, en riksdag, om kyrkan tiger?

Fröken HÖRLÉN (fp):

Herr talman! I motion 1258 begär några folkpartister intensifierade åtgärder för att nedbringa antalet aborter. Det är en ansevärd rad åtgärder utskottet pekar på, som vidtagits i detta syfte. Men jag tycker att det på sitt sätt understryker vikten av att man, som utskottet säger, med uppmärksamhet följer vad som sker på abortproblematikens område och vidtar erforderliga åtgärder där så påfordras. Vi är många som kommer att följa denna utveckling med stor uppmärksamhet.

I motion nr 1257 har samma motionärer begärt att sådan författningsändring skulle vidtas, att sjukvårdspersonal, som av etiska eller religiösa skäl så begär, i enlighet med socialutskottets intentioner erhåller befrielse från uppgiften att medverka vid abortingrepp. De egendomliga turer som detta ärende vandrat i har utförligt redovisats i utskottets betänkande.

Utskottets viljeinriktning i denna fråga uppfattar jag ligga i linje med yrkandet i vår motion. I motsats till utskottets majoritet anser jag dock att en författningsändring bör vidtagas för att på längre sikt trygga sjukhuspersonalens rätt att slippa medverka vid abortingrepp, när inte moderns liv eller hälsa är i fara.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar Sven Gustafson i Göteborg (fp) och Westberg i Ljusdal (fp).

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt begära ordet i denna fråga i år, men när jag hör herr Nilsson i Agnäs kan jag inte låta bli att uppröras. Vad herr Nilsson sade hade ungefär följande innebörd: Hur länge skall vi vänta på en regering som tar hänsyn till sådana här frågor?

Hur länge skall vi vänta på att herr Nilsson visar någon medkänsla med de kvinnor som är olyckliga och som inte ser sig någon annan utväg än att låta utföra abort? Jordan är inte ett sådant himmelrike som herr Nilsson i Agnäs nyss utmålade genom den vackra dikten av Ture Nerman. Förhållandena är inte sådana för kvinnorna överallt – inte ens i vårt land fastän vi försöker göra det allra bästa för dem.

Det finns kvinnor som utan att det är fråga om medicinska skäl inte ser sig någon annan utväg än abort, men de kvinnorna har inte herr Nilsson i Agnäs någon medkänsla med.

Det finns inte en majoritet som stöder abortlagens tankegångar, säger herr Nilsson. Jo, det tror jag. Nog har vi ett manssamhälle, men det

Torsdagen den
6 maj 1976

*Ökad utbildning av
reumatologer,
m. m.*

finns medmänskligare män än de vi hört tala här i dag.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1-3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av av herrar Carlshamre och Åkerlind, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Åkerlind begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 41 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Carlshamre och Åkerlind.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Åkerlind begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 229
Nej - 65
Avstår - 5

§ 15 **Ökad utbildning av reumatologer, m. m.**

Föredrogs socialutskottets betänkande 1975/76:42 med anledning av motioner om vissa medicinska specialiteter m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975/76:218 av herr Börjesson i Falköping m. fl. (c),

1975/76:269 av herr Ahlmark m. fl. (fp), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 2 c) hemställt att riksdagen hos regeringen begärde förslag till ökad utbildning av läkare i reumatologi,

1975/76:312 av herr Karlehagen m. fl. (c, m, fp) såvitt nu var i fråga (yrkandet 1),

1975/76:479 av herr Turesson (m),

1975/76:1252 av herr Hjorth m. fl. (s) och

1975/76:2096 av fröken Pehrsson m. fl. (c), vari hemställt att riksdagen beslutade att reumatologi prioriterades vid fördelningen av s. k. FV-block.

Utskottet hemställde

1. beträffande ögonsjukvården att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:218,

2. beträffande ökad utbildning av reumatologer m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:269 (yrkandet 2 c) och motionen 1975/76:2096,

3. beträffande utbyggnad av den yrkesmedicinska verksamheten att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:312 (yrkandet 1) samt motionerna 1975/76:479 och 1975/76:1252.

Reservation hade avgivits

beträffande ökad utbildning av reumatologer m. m.

av herr Romanus (fp) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:269 (yrkandet 2 c) och med anledning av motionen 1975/76:2096 hos regeringen begärde förslag till ökad utbildning av läkare i reumatologi.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag får be kammarens ledamöter om ursäkt för att jag faktiskt inte tänker hålla det anförande om reumatikervården som frågans vikt är värd. Detta beror sannerligen inte på någon ringaktning av detta problem utan enbart på att timmen är sen och att jag redan tagit en stor del av kammarens tid i anspråk i dag.

Jag ber bara att få erinra om att reumatism faktiskt är den största folksjukdomen i Sverige. Enligt tillgänglig statistik utgör enbart ledgångsreumatikerna ungefär 225 000 personer. Ungefär 50 000 reumatiker är invalidiserade i olika grader, och över 30 000 behöver sjukhusvård. 400–500 barn skulle behöva specialistvård, och 125 nya fall av reumatism hos barn registreras varje år.

Av de medel som är tillgängliga för medicinsk forskning satsas inte mer än 2 % på reumatologi, medan sjukhuskostnaderna för enbart reumatisk artrit för 1968 uppskattades till 300 milj. kr. Man bedömer minimibehovet av specialistkompetenta reumatologer till ungefär 150, och det finns i dag 30.

Dessa fakta, herr talman, torde visa behovet av en ökad utbildning av reumatologer. Jag kan i sammanhanget nämna att jag har talat med många reumatiskt sjuka, och de betonar just att det föreligger ett behov av specialistvård. De som arbetar inom den allmänna sjukvården har nämligen inte den kunskap som behövs för att ta hand om reumatiskt sjuka, utan dessa blir ofta utsatta för en behandling som faktiskt är smärtsam, och detta är naturligtvis inte tillfredsställande.

Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen till socialutskottets betänkande.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Jag delar herr Romanus uppfattning att reumatismen

Torsdagen den
6 maj 1976

Avgifterna i
postverkets
tidningsrörelse
m. m.

är en folksjukdom av allvarligt slag. Med hänvisning till vad utskottet har skrivit om hur vi har bedömt läget vill också jag understryka att det behövs en ökad utbildning av läkare på detta område.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Romanus, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Romanus begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Romanus.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Romanus begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 245
Nej - 47
Avstår - 7

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16 Föredrogs

Socialutskottets betänkande

1975/76:46 med anledning av propositionen 1975/76:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 såvitt avser socialdepartementets verksamhetsområde

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

§ 17 Avgifterna i postverkets tidningsrörelse m. m.

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1975/76:22 med anledning av propositionen 1975/76:127 om avgifterna i postverkets tidningsrörelse m. m. jämte motioner.

I propositionen 1975/76:127 hade regeringen (kommunikationsdepartementet) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de grunder till taxa i postverkets tidningsrörelse som i propositionen förordats,
2. besluta om en femtonårig avvecklingsperiod av den bristande särkostnadstäckningen i postverkets tidningsrörelse på det sätt som i propositionen förordats,
3. till Ersättning till postverket för tidningsdistribution för budgetåret 1976/77 under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 90 000 000 kr.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att avgiftssystemet i postverkets tidningsrörelse utformas i enlighet med den överenskommelse som träffats mellan postverket och tidningsutgivarna inom ramen för 1974 års tidningstaxeutredning. Överenskommelsen förutsätter även att underskottet i tidningsrörelsen skall avvecklas. Detta avses ske genom en successiv höjning av tidningsavgifterna. Efter 15 år skall avgifterna täcka tidningsrörelsens särkostnader.

Avgifterna i tidningsrörelsen skall liksom hittills fastställas av regeringen efter förhandlingar mellan postverket och företrädare för tidningsutgivarna.

Slutligen föreslås att postverket erhåller ett anslag över statsbudgeten för täckande av särkostnader i tidningsrörelsen. För budgetåret 1976/77 föreslås anslaget utgå med 90 milj. kr.”

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:2295 av herrar Sivert Andersson i Stockholm (s) och Ulander (s),

1975/76:2296 av herrar Åsling (c) och Wikström (fp), vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1975/76:127 beslutade att åter pröva frågan om nivån på postverkets tidningstaxa innan särkostnadstäckningen inom postens tidningsrörelse tilläts överstiga 75 %, samt

1975/76:2357 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen beslutade att avslå regeringens proposition 1975/76:127 om avgifterna i postverkets tidningsrörelse.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:127 och motionen 1975/76:2296 samt med avslag på motionen 1975/76:2357, sistnämnda motion såvitt nu var i fråga, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört beträffande

a) de grunder till taxa i postverkets tidningsrörelse som i propositionen förordats,

b) den avvecklingsperiod i fråga om bristande särkostnadstäckning i postverkets tidningsrörelse, som i propositionen förordats,

2. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975/76:2357, såvitt nu var i fråga, till Ersättning till postverket för tidningsdistribution för budgetåret 1976/77 under sjätte huvudtiteln anvisade ett anslag av 90 000 000 kr.,

3. att motionen 1975/76:2295 ej föranledde någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

Reservation hade avgivits av herr Magnusson i Kristinehamn (vpk) som ansett att utskottet under 1 och 2 bort hemställa

1. att riksdagen skulle

a. med bifall till motionen 1975/76:2357, såvitt nu var i fråga, avslå propositionen 1975/76:127 beträffande grunderna till taxa i postverkets tidningsrörelse samt en 15-årig avvecklingsperiod i fråga om bristande särkostnadsäckning i postverkets tidningsrörelse,

b. avslå motionen 1975/76:2296,

2. att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2357, såvitt nu var i fråga, skulle avslå propositionen 1975/76:127 i vad avsåg förslag till medelsanvisning.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Postverkets tidningshantering är ingen liten rörelse. Om man bläddrar i betänkandet från 1974 års tidningstaxeutredning finner man att posten distribuerar 600 tidningar med en sammanlagd upplaga på 563 828 000 exemplar. Varje svensk får en eller flera tidningar till sin bostad genom postens försorg. Det är alltså en synnerligen viktig aktivitet vi nu behandlar.

Av propositionen framgår också att den postdistribuerade tidningsvolymen under de senaste åren har undergått vissa förändringar. En påtaglig minskning har skett när det gäller dagspressen. Medan antalet postdistribuerade tidningar 1969 var 265 miljoner hade antalet år 1972 gått ner till 213 miljoner. Det är en minskning med nära 20 % på tre år.

Det är självklart att den här minskningen har flera orsaker. Dels har åtskilliga tidningsföretag själva tagit hand om distributionen, dels har tidningsföretagen i växande utsträckning övergått till sådana distributionsföretag som i enlighet med riksdagens beslut ombesörjer s. k. samdistribution och förmedlar s. k. samdistributionsrabatt. Så är ju exempelvis fallet i mitt eget län.

Man kan självfallet inte bortse ifrån att postverkets ideliga höjningar av tidningstaxan också måste ha påverkat det bortfall i tidningsrörelsen som man pekar på i den här propositionen. Man har alltså funnit andra och billigare former.

Det konstaterar också propositionsskrivarna, som säger:

”En annan anledning till att tidningsföretagen delvis övergått till andra distributionsformer var de olägenheter som var en följd av konstruktionen av taxan i postverkets tidningsrörelse. Taxan var avståndsdifferentierad

Torsdagen den
6 maj 1976

*Avgifterna i
postverkets
tidningsrörelse
m. m.*

i fråga om transporterna mellan olika orter. Den del av avgiften som hänförelse sig till själva utdelningen var dock enhetlig för hela landet. Den härav betingade prisnivån i tätorterna samt avsaknaden av möjligheter att i särskilda fall ta av marknadsförhållandena betingade hänsyn i prissättningen hade lett till bortfall av främst dagspressdistribution i tätorterna. Distributionen på landsbygden hade postverket i stort kunnat behålla. Tidningsföretagen hade för denna distribution inte kunnat finna billigare distributionsalternativ."

Det är just det. Många tidningar har alltså inget val när det gäller distributionen. Det är, som vi framhåller, så att nuvarande distributionsföretag är inriktade på tätortsbebyggelse. I övrigt måste alltså tidningarna hålla sig till posten, hur mycket tidningstaxan än höjs.

I utredningen såväl som i propositionen talas det om målsättningen att ge postverket täckning för de totala särkostnaderna i tidningsrörelsen. I SOU-betänkandet 1975:80 heter det också att utredningen har satt som sitt mål att "åstadkomma denna särkostnadstäckning genom avgiftshöjningar". Det är också regeringen överens om liksom utskottet. Tidningsdistributionen skall alltså gå ihop, den skall bära sig.

Postverket har formulerat sin ekonomiska målsättning på följande sätt som framgår av betänkandet Postens roll i tidningsdistributionen:

"Det ekonomiska målet att verket med sina intäkter skall täcka sina kostnader och dessutom lämna en tillfredsställande avkastning på det satsade statskapitalet har länge varit vägledande för såväl postverket som andra affärsverk och torde helt kunna överensstämma med statsmakternas intentioner.

Bland annat för att kunna uppfylla detta avkastningskrav har postverket i sitt förslag till mål och politik för verket ställt upp följande riktlinjer för prispolitiken."

En riktlinje för prispolitiken skall vara att varje rörelsegren åtminstone på sikt täcker sina särkostnader och lämnar ett skäligt bidrag till täckandet av de gemensamma kostnaderna.

Men postverket förefaller ändå att vara något osäkert på sitt eget resonemang, som refereras i betänkandet på s. 47 och 48. Det heter där försiktigtvis:

"Det torde inte finnas något uttalande från statsmakternas sida som direkt anger att kostnadstäckning skall eftersträvas för varje rörelsegren i postverket. Prispolitiken kan dock sägas ha stöd i praxis."

Detta med att vissa delar av den statliga samhällsservicen skall "bära sina egna kostnader" är ju ett resonemang som har mötts av en förintande kritik. Så är inte minst fallet med en annan transportsektor, nämligen järnvägstrafiken, där det ju inte alls framstår som någon självklarhet att den skall "bära sina egna kostnader". Varför skall då en viss, samhällsnödvändig gren av postverkets aktivitet bära sig?

Visserligen skall detta inte ske på en gång. Det är meningen att statsmakterna under en övergångstid på 15 år skall anslå medel för underskottets täckande, men också att detta underskott under samma tid skall

Torsdagen den
6 maj 1976

*Avgifterna i
postverkets
tidningsrörelse
m. m.*

tas in genom upprepade höjningar genom tidningstaxan.

Vi accepterar inte det resonemanget, lika litet som vi gör det när det handlar om SJ:s underskott. Vi framhåller i vår motion att även om höjningarna genomförs successivt under 15 år, så är principen lika käpprätt åt skogen. Vinstbegrepp och kostnadstäckning skall inte vara det vägledande resonemanget när det gäller verksamheter som är nyttiga och nödvändiga för människorna.

För det blir ju alltid så att sist och slutligen drabbar avgiftshöjningarna konsumenterna. De tas igen genom att tidningarna tvingas höja sina prenumerationsavgifter. Dyrare tidningar innebär i sin tur att människor måste avstå från att hålla sig med tidningar därför att de inte anser sig ha råd. Det kan ju inte vara tillfredsställande. Alla bör ha rätt till nyheter, samhällsinformation, politisk debatt, kultur osv.

Slutligen: Minskar tidningarnas upplagor därför att folk inte har råd att prenumerera, så innebär det i sin tur att många tidningar kommer att få det ännu svårare.

Kontentan av resonemanget är alltså att förslaget, som på sikt innebär ytterligare prishöjningar på dagstidningar och tidskrifter, står i strid mot den övergripande statliga presspolitiken. Man ger med en hand och tar tillbaka med den andra.

En rad remissinstanser tycker precis som vi. De refereras i all korthet i propositionen på s. 12. Där ser vi att Svenska Journalistförbundet "menar att det statliga presstödet syftar till att förbättra villkoren för de mest utsatta tidningarna så att ytterligare nedläggningar kan undvikas. Mot bakgrund härav och med beaktande av att man från statligt håll i uttalanden och utredningar framhållit betydelsen för samhällsdebatten av en vital och varierande press, finner förbundet det föga konsekvent att 1974 års tidningstaxeutredning framlägger förslag som försämrar villkoren för tidningsutgivningen." Och detta är ju samma förslag.

Tidningsutgivareföreningen framhåller att tidningarna kommer att tvingas vidta besparingsåtgärder såsom minskad utgivningsfrekvens, minskat format eller minskat sidantal som en följd av höjningen. Den föreslagna höjningen av taxan kommer – även om den sker successivt under en 15-årsperiod – att leda till att många publikationer måste upphöra med sin utgivning, säger Tidningsutgivareföreningen.

Vi har yrkat avslag på propositionen därför att vi finner dess principiella resonemang vara felaktigt och därför att systemet kommer att få negativa konsekvenser för såväl tidningsföretag som enskilda. Självfallet förutsätter vi att om vår reservation förhoppningsvis vinner gehör hos kamraren skall ett nytt förslag läggas fram, med en annan principiell grundlinje.

Jag yrkar bifall till reservationen av herr Magnusson i Kristinehamn.

Herr SVEN GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Lövenborg måste ha skrivit sitt anförande samtidigt som motionen från vpk avlämnades och innan utskottet hade behandlat

ärendet. Det är förbluffande att herr Lövenborg verkar helt okunnig om vad utskottet säger i sitt betänkande, och därför finns det kanske anledning att något upplysa herr Lövenborg om detta.

Utskottsbetänkandet bygger ju liksom propositionen på ett avtal mellan Tidningsutgivareföreningen och postverket, och i detta avtal sägs att det f. n. är ett underskott för postverket på tidningsrörelsen med ungefär 30 % när det gäller täckning av de totala särkostnaderna. Postverket och tidningsutgivarna har kommit överens om att under en 15-årsperiod inhämta det genom att öka avgifterna med 2 % per år av detta underskott. Efter 15 år skall tidningarna alltså betala hela den totala särkostnaden.

Utskottet har för sin del inte ansett sig kunna underkänna det avtal som har träffats mellan tidningsutgivarna och postverket. Så långt är alltså herr Lövenborgs redogörelse riktig. Men det har ju också lämnats motioner där man säger, att det blir nog mycket svårt för tidningsutgivarna att kunna bära den kraftiga ökning av taxorna som kommer att ske. Det är inte bara fråga om att inhämta det underskott som f. n. finns med 2 % av underskottet per år under 15 år, utan här finns också stora kostnadsökningar för tidningsdistributionen som företagen betalar.

Mot denna bakgrund framhålls i en motion att när man kommer upp till 75 % täckning av särkostnaderna skall man inte behöva betala mera. Bakom detta ligger ett resonemang av ungefär följande slag: Att räkna särkostnader ger inte något säkert mått på vad tidningsrörelsen verkligen kostar postverket. Om vi gör det tankeexperimentet att postverket skulle sluta att distribuera tidningar över huvud taget, skulle man då spara in hela särkostnadsbeloppet? Säkerligen inte. Man har i stället uppskattat bortfallskostnaden – det är den besparing som postverket skulle göra om postverket slutade att över huvud taget distribuera tidningar – till ungefär 75 % av de totala särkostnaderna.

Utskottet har inte ansett sig kunna biträda den motionen utan vidare. Men utskottet säger – och här kommer det viktiga och det som herr Lövenborg totalt förbisåg – att regeringen efter en treårsperiod bör återkomma till riksdagen och redovisa "erfarenheterna av taxesystemets verkningar med avseende främst på tidningarnas distributionskostnader". Efter denna treårsperiod, då man har nått en ungefär 75-procentig täckning av särkostnaderna, bör motionernas synpunkter tas upp till prövning. Alltså: i stället för de 15 år som avtalet förutser föreslår utskottet att riksdagen säger, att redan efter tre år skall riksdagen få en redovisning av hur detta system verkar. Visar det sig då att kostnaderna blir för höga för tidningarna och att detta kan äventyra vissa tidningars existens, så bör riksdagen ta hela frågan under omprövning. Det kan alltså hända att riksdagen om tre år får ett förslag som innebär att den utveckling som förutsetts i avtalet avbryts. I så fall kommer det att bli till glädje för pressen.

Jag kan i sammanhanget säga, att om inte mitt minne sviker mig fanns det 1970, det första året som trafikutskottet fungerade, ett förslag om att inhämta hela detta underskott på fem år. Den gången sade emel-

Torsdagen den
6 maj 1976

*Avgifterna i
postverkets
tidningsrörelse
m. m.*

lertid utskottet, och riksdagen instämde, att det måste ta avsevärt längre tid. Nu är man inne på att inhämta underskottet på 15 år. Men inom utskottet har vi sagt att det kan finnas skäl att tro att man inte lyckas med detta. Därför begär vi att regeringen skall komma tillbaka om tre år och redovisa erfarenheterna av systemet, och då bör frågan huruvida man skall gå längre än till en 75-procentig täckning av de totala särkostnaderna tas upp till prövning.

Det var också en annan sak i herr Lövenborgs anförande som förbryllade mig. När herr Lövenborg yrkade avslag på propositionen yrkade han och vpk också avslag på det anslag av 90 milj. kr. som postverket skall få för att täcka kostnaderna i dagens läge. Då frågar man sig: Om postverket inte får dessa 90 milj. kr. av staten för att täcka det underskott man f. n. har, skall postverket då kunna ge tidningarna bättre villkor än nu? Det är väl i stället så att postverket då saknar 90 milj. kr., som de övriga partierna och regeringen vill ge postverket, men som vänsterpartiet kommunisterna säger nej till.

Vi gör i detta fall precis som när det gäller SJ, sade herr Lövenborg. Det intressanta är ju att vänsterpartiet kommunisterna yrkar på ökade anslag till SJ för att företaget skall kunna driva verksamheten på de olönsamma järnvägarna, men beträffande tidningarna ber man att riksdagen skall ta bort ett anslag på 90 milj. kr. I vilket syfte?

Jag tycker att vänsterpartiet kommunisternas inställning i denna fråga är helt oförklarlig, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Syftet med vårt yrkande är att vi skall få ett helt nytt förslag, herr Sven Gustafson i Göteborg.

Sedan måste jag också säga att vår motion skrevs inte samtidigt med att propositionen lades fram. Och jag är inte heller totalt okunnig om tidningar och tidningstaxor.

Skälet till att vi yrkar avslag på propositionen och förslagen är att vi är djupt oense med propositionens principiella innehåll och grundtanke, alltså att verksamheten måste bära sig. Det är inte utan att man erinrar sig Martin Ljungs funderingar, då han frågade sin officer om försvaret verkligen bär sig, med alla "byssor, kulsprutor och givakt". Det gör det självfallet inte. Ingen gör heller anspråk på att det skall bära sina egna kostnader.

Men linjen i detta förslag är ju ändå att tidningarna skall bära dessa kostnader, även om det sker på sikt. Detta är också orsaken till att vi har yrkat avslag på propositionen.

Herr SVEN GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag sade inte att vpk:s motion skrevs samtidigt med propositionen. Jag sade att herr Lövenborgs anförande måste vara skrivet samtidigt som motionen avlämnades och innan frågan hade behandlats i utskottet. Utskottet har nämligen med anledning av andra motioner

föreslagit en hemställan till regeringen att systemet skall omprövas om tre år för att man skall se om tidningarna verkligen kan bära den ökade kostnad som avtalet förutsätter.

Sedan återstår det fortfarande för herr Lövenborg att förklara följande: Om vänsterpartiet kommunisterna vill ge ökade anslag för att SJ skall kunna driva de olönsamma järnvägarna, varför vill vpk då ta bort det anslag som de övriga partierna vill ge postverket för att verket under denna tid skall kunna fortsätta att distribuera tidningarna till allmänheten utan att behöva höja postportot?

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Här i kammaren är väl inte självkritik så vanlig. Jag kan erkänna att vi i motionen inte borde ha yrkat på avslag på anslaget – det rimmar inte med vår principiella linje.

Men man kommer inte ifrån att motionen ändå mynnar ut i att vi vill ha ett helt nytt förslag. Ingen kan förneka att den proposition vi nu diskuterar – det är den som är huvudsaken i resonemanget och inte de 90 miljonerna – innebär ökade kostnader för tidningarna, även om höjningarna dras ut på 15 år. Målsättningen full kostnadstäckning inom den tiden kommer att innebära prishöjningar – det är kalla fakta. Det kommer att företas prishöjningar som är betingade av övriga prisstegringar, men därutöver måste det komma ett extra påslag, om man så småningom skall uppnå den tvivelaktiga målsättningen att tidningsrörelsen skall bära sina egna kostnader. Mot den bakgrunden är det helt korrekt att säga att de åtgärder som nu föreslås motverkar effekten av det statliga tidningsstödet. Den slutsatsen har också vissa remissinstanser dragit.

Herr SVEN GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Lövenborg har fortfarande inte upptäckt att utskottet har förkortat 15-årsperspektivet till tre år. Riksdagen får tillfälle att på nytt ta upp denna fråga och ompröva den om tre år.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Magnusson i Kristinehamn, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 1 och 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Magnusson i Kristinehamn.

Nr 120

Torsdagen den
6 maj 1976

Avgifterna i
postverkets
tidningsrörelse
m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lövenborg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 286
Nej - 14

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18 Föredrogs

Trafikutskottets betänkande

1975/76:23 med anledning av propositionen 1975/76:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 såvitt avser anslag inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde

Jordbruksutskottets betänkande

1975/76:35 med förslag om uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till morgondagens sammanträde.

§ 19 Herr talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle soicalutskottets betänkanden nr 33, 34 och 37, kulturutskottets betänkande nr 39, justitieutskottets betänkanden nr 35 och 36 samt civilutskottets betänkande nr 25 i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden samt kulturutskottets betänkande nr 37 och utbildningsutskottets betänkande nr 27 sättas sist.

§ 20 Kammaren åtskildes kl. 23.48.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert